

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1905. Första Kammaren. N:o 24.

Onsdagen den 22 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve *Gyldenstolpe* aflämnade Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen, angående ersättning till aflidne sjömannen N. J. Selanders sterbhusdelägare för förlust genom f. d. vicekonsul O. N. Nicholsons förskingring af Selanders kvarlåtenskap.

Justerades protokollet för den 15 i denna månad äfvensom ett protokollsutdrag för gårdagen.

Sedan Kungl. Maj:t uti nådig skrifvelse till Riksdagen äskat, att särskilda deputerade måtte, jämlikt § 54 regeringsformen och § 50 riksdagsordningen, af Riksdagen utväljas för att med Konungen öfverlägga, företogs val af sex sådana deputerade, och befunnos, efter valets slut, hafva blifvit därtill utsedde:

herr <i>Blomberg</i>	med 120 röster,
» <i>Afzelius</i>	» 119 » ,
friherre <i>Gripenstedt</i>	» 119 » ,
herr <i>Lundeberg</i>	» 117 » ,
friherre <i>Åkerhielm</i>	» 113 » ,
herr <i>Östberg</i>	» 96 » ,

På framställning af herr talmannen beslöts, att Riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag af protokollet underrättas om detta val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarne ingifva förslag till den skrifvelse i ämnet, som borde till Konungen aflåtas.

Protokollsutdrag härom justerades.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts nästlidne dag bordlagda nådiga proposition till Riksdagen, angående vissa ändringar i gällande bestämmelser rörande afvittringen inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker.

Vid föredragning af sammansatta banko- och lagutskottets sistlidne dag bordlagda memorial, n:o 3, angående ersättning till utskottets sekreterare, biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran lagutskottets under gårdagen bordlagda utlåtande n:o 35.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 18 och 21 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 5, angående regleringen af utgifterna under riksstatsens fjärde hufvudtitel, omfattande anslagen till landtförsvaret.

Punkterna 1 och 2.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

*Angående
höjning af
anslaget till
kommendant-
staten.*

Kungl. Maj:t hade under punkten 3 af fjärde hufvudtiteln föreslagit Riksdagen att, med godkännande af det vid förenämnda statsrådsprotokoll fogade förslag till stat för kommendantstaten, öka anslaget till kommendantstaten nu 14,860 kronor med 3,318 kronor till 18,178 kronor.

Utskottet hade på anförda skäl hemställt, att Riksdagen måtte med godkännande af det vid förevarande utlåtande fogade förslag till stat för kommendantstaten, höja ifrågakvarande anslag, nu 14,860 kronor, med 438 kronor till 15,298 kronor.

Hans excellens, herr statsministern Boström: Då krigsministern för närvarande är upptagen i Andra Kammaren, anhåller jag att uti hans ställe få göra några erinringar i denna punkt. Kungl. Maj:t hade här föreslagit, att ett kommendantskap skulle upprättas i Boden, men utskottet har ansett, att med denna sak kunde anstå. Jag erkänner ju gärna, att utskottets motivering icke gifvit vid handen,

att man velat motsätta sig saken i och för sig, men man har ansett frågan vara för tidigt väckt. Jag undrar dock, om så är förhållandet. När man vet, att fästningsarbetena hafva fortskridit så långt, att olika nya truppförband under år 1906 komma att dit förläggas — meningen är, att vinterskolorna vid Norrbottens regemente liksom en del af artilleriregementet Karlsborg—Boden skola komma dit — måste man inse, att det är af en viss vikt, att där finns ett befäl, som står öfver och sammanhåller det hela. När dessa olika truppformationer föras dit, är det gifvet, att det kommer att uppstå en hel del frågor om truppernas förläggning och utrustning, hur deras öfningar böra ställas, deras förråd placeras etc. Det synes mig då vara af vikt, att dessa frågor afgöras på ett planmässigt sätt och under en gemensam ledning. Detta kommer ej att ske, om de särskilda truppförbandens befälhafvare hvar och en i sin stad skall vara den högste. Det är dessutom gifvet, att när vi komma till den tid, om hvilken här är fråga, fästningsarbetena torde hafva fortskridit så långt, att fästningen alltid i någon mån kan bidra till det öfre Norrlands försvar. Och då måste naturligtvis en hel del bestämmelser träffas, planer utarbetas o. s. v. Visserligen komma dessa arbeten icke att blifva definitivt afslutade, ty planer och anordningar måste ju ändras flerfaldiga gånger, i den mån som fästningsverken skrida framåt, men nog torde det vara af vikt, att omedelbart, när fästningen kan användas i försvarsändamål, där också hafva ett kommandantskap. Ty just därför att Boden kommer att blifva den förnämsta vapenplatsen vid öfre Norrlands försvar, måste Boden utrustas med en kommandant, så att förhållandena redan från början blifva rätt och planmässigt ordnade.

Jag vet, som sagdt, mycket väl, att utskottet icke åsyftat, att detta kommandantskap icke skulle komma till stånd, men jag undrar, om det icke finns goda skäl för, att detsamma inrättas redan nu. Jag tror ock, att denna lilla utgift af 2,880 kronor är synnerligen väl placerad.

Jag erkänner gärna behofvet af att, så vidt möjligt, vidtaga besparingar, men jag undrar, om icke denna besparing nästan vore en misshushållning, ty besparingar äro ju i och för sig icke det bästa af allt, man måste också se till, att de uppoffringar, som man underkastar sig, göra möjligast bästa nytta.

Jag tillåter mig därför, herr grefve och talman, anhålla om bifall till Kungl. Maj:ts förslag i denna punkt.

Friherre Palmstierna: De ord, som hans excellens statsministern yttrat, äro ju alldeles fullkomligt riktiga, och det skall icke falla mig in att bestrida dem, lika litet som det i Kungl. Maj:ts proposition anförda med afseende å behofvet af att erhålla en person, som står öfver och sammanhåller det hela vid Boden, när nu flera stycken truppdelar där komma tillsammans. Sedan jag läst Kungl. Maj:ts proposition, förfäktade jag också ganska länge i utskottet den

*Angående
höjning af
anslaget till
kommandant-
staten.*

(Forts.)

*Angående
höjning af
anslaget till
kommendant-
staten.*

(Forts.)

meningen, att en kommandant här vore af behovet påkallad, men när det upplystes, att det nu icke vore meningen att tillsätta en särskild kommandant utan endast att en regementschef skulle därtill förordnas, och för detta hafva ett arvode af 1,500 kronor, då måste jag bekänna, att saken för mig ställde sig i en helt annan dager. Det är alltså icke fråga om att få en särskild person, som behärskar det hela, utan endast att den äldste regementschefen skall förordnas till kommandant. Jag utgår nu därifrån, att han därtill är lämplig, men så pass hastigt, som beföringarna nu gå, så pass unga som regementscheferna nu äro, och då aflöningen stiger öfver 8,000 kronor, så bör man kunna begära, att den därtill förordnade utan särskild ersättning skall kunna förrätta kommandanttjänsten. Det är denna åsikt, som gjort sig gällande inom utskottet. Man har naturligtvis icke haft någonting att invända emot behovet af en kommandant vid Boden, som sammanhåller det hela, men af förut anförda skäl har man ansett ett särskildt arvode icke vara nödvändigt.

Med anledning häraf, herr grefve och talman, hemställer jag om bifall till utskottets förslag.

Hans excellens herr statsministern Boström: Äfven om, hvilket jag icke vet, till kommandant skulle utnämnas en öfverste på platsen, så synes det mig, att det är en ny princip, som här blifvit fastslagen, om för ett så kräfvande uppdrag som ett kommandantskap icke skall lämnas någon ersättning. Den föregående ärade talaren nämnde, med hvilket belopp aflöningen till regementschef utgår, men denna aflöning är ju afsedd att motsvara det arbete, som man kräver af en regementschef såsom sådan, och skall en regementschef tillika få i uppdrag att vara kommandant och följa och leda de arbeten, som hans underordnade adjutanter, stabschef m. fl. utföra, synes det mig, som om man lägger på honom en så pass ökad arbetsbörda, att det icke står i full öfverensstämmelse med våra vanliga principer, om han icke äfven därför erhåller någon godtgörelse.

Det är ju alldeles gifvet, att om en regementschef däruppe skulle nämnas till kommandant, och hans aflöning skulle, såsom här föreslagits, ökas med 1,500 kronor, man dock här får en kommandant för ett särdeles billigt pris.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare därpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, så vidt den skilde sig från Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, skulle bifalla denna framställning oförändrad; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

*Punkten 4.**Afdelningen I.*

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Afdelningen II.

Kungl. Maj:t hade under punkten 4 af förevarande hufvudtitel föreslagit Riksdagen, bland annat, att menige finge, med tillämpning af de i statsrådsprotokollet angifna grunder, uttagas till skötare af officerares och civilmilitära personers egna tjänstehästar samt härigenom inflytande afgifter tillföras anslaget till aflöning och rekrytering m. m.

*Angående
meniges ut-
tagande till
hästskötare af
officerare
m. fl.
(Forts.)*

Utskottet hade af anförda grunder hemställt, »att Riksdagen, med anledning af Kungl. Maj:ts proposition, måtte

a) medgifva, att vid uti kasern förlagda truppförband må, i främsta rummet på frivillighetens väg, för officerare och civilmilitära personer, som hafva egna tjänstehästar uppställda på kronans stall, såsom hästskötare uttagas menige volontärer, som genomgått rekryt-skola, men icke visat sig lämpliga för vidare utbildning till underbefäl, eller värnpliktige, hvilka äro därtill lämpliga och vid mobilisering afsedda till hästskötare, samt

b) besluta, att såsom afgift härför skall till kronan erläggas en afgift af 20 öre per dag och häst, hvilken afgift tillföres anslaget till aflöning och rekrytering m. m.»

Friherre Beck-Friis, Johan: Då, så vidt jag har mig bekant, frågan om militära hästskötare icke förr varit ställd inför Riksdagen, anhåller jag att få yttra några ord om vikten af dessa hästskötare från militär synpunkt.

I enlighet med 1901 års arméorganisation skola i de kaserner, som på grund däraf uppföras, platser beredas i kronans stallar för officerares och civilmilitära personers egna tjänstehästar. Officerarne äga att för dessa sina hästar disponera spiltor mot en viss spilthyra, 6 öre om dagen, d. v. s. 21 kronor om året per spilta. De få dessa sina hästar utfodrade tillsammans med kronans hästar mot det att de afstå från sin furageersättning, 1 krona om dagen för hvarje häst. Angående värden af dessa hästar är emellertid ingenting bestämdt, utan därom få officerarna draga försorg på bästa sätt. Officerarna hafva ju hästersättningsbidrag från staten och skola de för detta bland annat hålla hästskötare. Men i dessa kaserner, där nu beredes plats för officerarnas hästar, beredes ingen bostad för deras hästskötare. Det finns nu endast den bestämmelsen, att under den tid, då värnpliktige äro inkallade i tjänstgöring, kunna hästskötare af manskapet få uttagas. Detta kunna officerarna naturligtvis mycket litet begagna

Angående
meniges ut-
lagande till
hästskötare åt
officerare
m. fl.
(Forts.)

sig af, ty det kan ju ej gå för sig att uttaga hästskötare för en liten tid och sedan, när mötet är slut, bli af med honom igen. Det ständiga ombytet har, såsom också departementschefen anført, orsakat, att detta medgifvande blifvit använt i mycket liten grad, utan officeren är hänvisad till att själf på lämpligaste sätt förskaffa sig hästskötare. Kan han få en permitterad militär, är ju detta fördelaktigast, men oftast får han taga en civil karl.

I de stora värnpliktsarméerna är det bestämdt, att hvarje beriden officer och civilmilitär person skall få sig tilldelad en militär hästskötare. I Tyskland får också beridna officerare sig tilldelade tjänstehästar af staten. Jag tror, att det skulle för staten äfvensom för de enskilde vara synnerligt förmånligt, om, när vår arméorganisation blifvit genomförd, Kungl. Maj:t skulle vilja komma fram med ett förslag, hvarigenom officerare finge afstå helt eller delvis från de nu utgående hästersättningsbidragen, mot det att de i stället under vissa villkor finge tjänstehästar af staten. Vi äro emellertid ännu icke så långt komna.

Nu har Kungl. Maj:t endast framställt förslag om att militära hästskötare skulle få tillhandahållas officerarna. Då blir frågan: Hvarför är denna sak så viktig? Jo, därför att, såsom det nu är ställt, äro, som jag förut sagt, officerarne i regel hänvisade till att hafva civila karlar, som sköta deras hästar, som stå i kronans stall. Därigenom få dessa civila karlar tjänstgöring tillsammans med manskapet och blifva till en viss grad skyldiga att lyda de personer, som hafva att befalla i stallarna, fodermarsken, dagunderofficeren och dagofficeren, och herrarne veta huru pass kinkig husbondefrågan nu för tiden är. Det är ej svårt att förstå, att det blir trassel och ledsamheter, då dessa karlar skola hafva så många husbönder öfver sig. Vidare är det svårigheter med bostadsfrågan för karlarna, då de ej hafva bostad i kasernen. Vid de fälttjänstövningar, som nu förekomma, skall hvarje officer, som har två tjänstehästar, hafva den andra hästen med som reservhäst, och hästskötaren skall då rida på denna häst efter truppen. Således kommer denne civile karl att rida bland manskapet, hvilket icke är lämpligt. Men den största svårigheten inträder vid mobilisering. Det finnes nämligen föreskrifvet, att hästskötare då skola vara militärpersoner. Officerarne tvingas således att afstå från sina civila karlar för att mottaga de värnpliktige hästskötare, som blifva dem tilldelade. Härigenom nödgas officerarna att i det ögonblick, då hela deras tankeförmåga och arbetskraft tages i anspråk för truppens mobilisering, öfverlämna sina tjänstehästar och hela sin utrustning till karlar, som de ej känna och som de ej veta, huru långt de kunna lita på.

I Kungl. Maj:ts förslag begäres nu, att så kallade öfriga volontärer och värnpliktiga skola få uttagas till hästskötare, och då det ej är beräknadt, att alla dessa öfriga volontärer skola kunna befordras — ett 30-tal volontärnummer per skvadron skola icke befordras — så är det naturligt, att många af dessa öfriga volon-

tärer ej heller efter genomgå gen rekrytutbildning visa sig lämpliga till vidare befälsutbildning, o h det vore meningen att taga af dessa till hästskötare. Bland de ärnpliktige skola de tagas ut, hvilka vid mobilisering afses till h'stskötare. Kungl. Maj:t har föreslagit, att officerare skulle vara s yldiga att för hvarje häst, som vårdas af dessa militära hästskötare till staten erlægga en afgift af 20 öre per dag. Kungl. Maj:t för slår vidare, att officer, som ej har sin häst ställd på krouans stall uuder vissa förhållanden skulle kunna få använda militära hästskötre. Detta har ej utskottet kunnat vara med om, utan utskottet h r hemställt om bifall till Kungl. Maj:ts förslag med den inskränknin en, att medgifvandet skulle gälla endast hästar, som äro uppställda i kronans stall.

Herr grefve och tal an, jag får yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i nu föreliggande af elning af punkten 4 hemställt.

Afdelningen III.

Hvad utskottet hemst t bifölls.

Punkterna 5—9.

Hvad utskottet hems llt bifölls.

Punkten 10.

Under punkten 10 f föreliggande hufvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen tt

dels medgifva, att p nkt 11 i grunderna för pensionering af arméns befäl och underbefä med vederlikar samt angående tiden för afgang ur tjänst den 22 jun 1877 erhöle följande förändrade lydelse: »Hvar och en, som ur tjän ten med fyllnadspension afgår, skall vara förbunden att inträda i v derbörande afdelning af arméns reserver enligt därom gällande best" melser samt att kvarstå i reserven intill 70 års ålder, om han bl fvit pensionsberättigad vid 65 år, men i annat fall intill fyllda 65 år, med tjänstgöringsskyldighet vid inträffande mobilisering och krig samt vid sådan öfning, som till utrönande af härens krigsber dskap eller för utbildning af beväringens andra uppåd eller landsto men kan blifva anbefalld.

Härigenom inträder i gen ändring i den tjänstgöringsskyldighet, som åligger armén tillhöra de ämbets- eller tjänsteman, hvilken före den 1 juli 1905 ur tjänste afgått med fyllnadspension.»

dels, med gillande af nu angifna grunder för afföning och pensionering af arméns pers nal öfver stat, höja ifrågavarande anslag, nu 53,516 kronor, med 11 484 kronor till 65,000 kronor.

*Angående
meniges ut-
tagande till
hästskötare åt
officerare
m. fl.
(Forts.)*

dels ock i riksstaten upptaga detta anslag under rubrik: »arméns personal öfver stat, förslagsanslag.

Om ändring i grunderna för pensionering af arméns befäl m. fl.

I mom. a) af nu föredragna punkt hade utskottet på andragna skäl hemställt,

att Riksdagen måtte med anledning af Kungl. Maj:ts förvarande framställning medgifva, att punkt 11 i grunderna för pensioneringen af arméns befäl och underbefäl med vederlikar samt angående tiden för afgång ur tjänst den 22 juni 1877 erhöle följande förändrade lydelse: »Hvar och en, som ur tjänsten med fyllnadspension afgår, skall vara förbunden att inträda i vederbörande afdelning af arméns reserver enligt därom gällande bestämmelser samt att kvarstå i reserven intill 70 års ålder, om han blifvit pensionsberättigad vid 65 år, men i annat fall intill fyllda 65 år, med tjänstgörings-skyldighet vid inträffande mobilisering och i krig samt vid sådan öfning, som till utrönande af härens krigsberedskap eller för utbildning af beväringens andra uppbåd eller landstormen kan blifva anbefalld.

Häri genom inträder ingen ändring i den tjänstgöringsskyldighet, som åligger armén tillhörande ämbets- eller tjänsteman, hvilken före den 1 juli 1905 ur tjänsten afgått med fyllnadspension.»

Herr Bildt: Jag tillåter mig fästa uppmärksamheten på, att ett antagande af den här föredragna punkten skulle välla en ganska väsentlig rubbning uti befälets uti armén ekonomiska ställning.

Enligt nådiga cirkuläret den 22 juni 1877 angående ny pensionsreglering för armén gäller, att hvar och en af arméns ämbets- eller tjänstemän, som afgår ur tjänsten med fyllnadspension, skall vara skyldig att göra tjänst vid inträffande krig eller vid större rustningar. Att en sådan skyldighet äger rum är ju också själfallet. Det är gifvet, att hvarje äkta soldat skyndar att vid ett sådant tillfälle inställa sig, äfven om det icke är i lag bestämdt. År 1902, då pensionerna höjdes, gjordes ingen ändring härutinnan, oaktadt den nya härordningen då antogs. Då bestämdes sålunda inga villkor vid beviljande af denna förhöjning af pensionen. Nu har emellertid Kungl. Maj:t föreslagit, att den, som afgår med rätt till pension och fyllnadspension, skall vara förbunden att kvarstå i reserven och dessutom vara tjänstgöringsskyldig icke blott i krig och vid större rustning, hvilket kan anses innefatta äfven försöksmobilisering, utan därjämte vid andra uppbådets och landsstormens öfningar. Se vi då på de obligatoriska åligganden, som ett kvarstående i reserven egentligen innefattar, så åligger först vederbörande skyldighet att hålla sig ekiperad — vara utrustad med uniform — vidare att iakttaga föreskrifterna om personlig anmälning, de inskränkningar, som gälla med afseende å boningsorten — sålunda få i reserven varande officerare bo inom riket, men icke utom riket utan tillstånd — hvarjämte gäller, att den i reserven kvarstående fortfarande står under krigslagarne — en bestämmelse, som mycket debatterats i krigslagskommittén,

hvari jag haft äran deltaga. Detta är således ganska kända förpliktelser. Såväl hållande af uniform som bundenheten med afseende på bostad medföra ju ekonomiska uppoffringar. Det är vidare att märka, att dessa uppoffringar träffa högst olika. För generaler och öfverstar, som blifva pensionerade vid 68—63 års ålder, hafva bestämmelserna i fråga så godt som ingen betydelse. Regements-officerare skola enligt förslaget kvarstå i sju år, och då de icke ofta kunna blifva inkallade till tjänstgöring, betyda dessa bestämmelser icke heller särdeles mycket för dem. Men för kaptener och under-officerare medför en sådan förpliktelse att kvarstå i reserven i 15 år en ganska väsentlig ekonomisk uppoffring. Jag tror icke, att det förekommit, att 15 år gått, utan att uniformerna blifvit förändrade, och då måste de skaffa sig nya sådana.

Om ändring i grunderna för pensionering af arméns befäl m. fl.
(Forts.)

Till dessa uppoffringar skulle nu emellertid enligt utskottets förslag komma en tjänstgöringsskyldighet, som skulle innefatta ända till 15 dagar i andra uppbådet och förmodligen en dag, då och då splittrad på året, i landsstormen. Jag vill här påpeka, att detta naturligtvis endast skulle gälla infanteriets officerare och under-officerare, hvilka således komma i sämre ställning än öfriga. Dessutom skulle det komma att gälla musikunderofficerare.

Det kan nu ifrågasättas, om dessa pensionerade officerare och underofficerare äro särdeles lämpliga för en sådan tjänst. Skall något kunna göras vid öfningar med andra uppbådet eller landsstormen, fordras det unga och särdeles energiska officerare, hvilka äro fullt inne i sin sak, och ej äldre, hvilka hunnit glömma bort de gällande bestämmelserna för tjänsten och icke äga den fysiska rörlighet, som fordras. Unga kaptener om några och 40 års ålder anses nu böra vara beridna för att göra sin tjänst. Kan man nu fordra, att kaptener och fanjunkare ända till 65 års ålder skulle vara i stånd att utan att vara beridna fullgöra tjänsten?

Nu har Kungl. Maj:t föreslagit såsom en ersättning för dessa officerare och underofficerare jämte dagaflöning äfven lön och beklädnadsbidrag, hvilka skulle utgå för det år, då kommenderingen ägde rum, för kapten med 240 kr., för löjtnant och underlöjtnant med 150 kr., för fanjunkare med 150 kr. och för sergeant med 105 kr.

Såsom motivering härför anför chefen för landtförsvarsdepartementet i statsrådsprotokollet: »Att dessa officerare och underofficerare skulle, såsom kommittén ifrågasatt, vara skyldiga att inträda i reserv, att ständigt hålla sig ekiperade för mottagande af kommenderingar samt att i sådant fall afbryta sitt vanliga arbete, utan att bekomma annan godtgörelse än dagaflöning under de få dagar, kommenderingen kan räcka, synes mig obilligt. Visserligen uppbära de pension af staten, men den får väl anses såsom en förmån, hvartill de gjort sig berättigade under sin föregående tjänstgöring såsom fast anställda, och i hvarje fall är den, särskildt beträffande underofficerarne, så liten, att dessa i allmänhet icke torde utan stora svårigheter kunna bära den förlust, som i de flesta fall skulle för dem uppstå genom

Om ändring i en kommendering.» Emellertid har utskottet icke ansett denna motivering vara grundad, utan har strukit så godt som all aflöningen. Utskottet har nämligen strukit lönen och beklädnadsbidraget och bibehållit endast dagaflöningen för de kommenderade. Hvad innebär då en sådan förändring? Jo, den innebär, att t. ex. en f. d. fanjunkare skall vara skyldig att inställa sig vid landsstormens öfningar — kanske fara från södra Sverige till Norrland — och sedan tjänstgöra på platsen endast mot erhållande af dagaflöning, medan däremot en i aktiv tjänst varande fanjunkare skulle uppbära icke allenast dagaflöning, utan äfven författningsenligt traktamente. Såsom motivering härför anför utskottet endast, att det vore oegentligt, att en person samtidigt uppbure lön och pension. Ja, men om så är, då kunde väl en annan form för denna godtgörelse hafva utfunnits, hvari genom saken kunnat bringas på rätt bog.

Vidare har utskottet föreslagit, att en sådan tjänstgörings-skyldighet skulle inträda för dem, hvilka afgå den 1 juli 1905 eller därefter. Jag tror emellertid, att man kan hysa starka tvifvel, huruvida det står tillsammans med de gällande fullmakterna, att vederbörande åläggas en sådan tjänstgöringsskyldighet. Men äfven om så vore förhållandet, är det egendomligt, att den, som får afsked i juni 1905, slipper att tjänstgöra i reserven, medan den, som får afsked den 1 juli 1905 eller därefter, skall vara underkastad att i 15 år kvarstå i densamma.

Jag tror äfven, att de nu föreslagna stadgandena kunna hafva inverkan på befålets rekrytering. En officersaspirant kan ju möjligen blifva regementsofficer och får då stå kvar ända till 58 års ålder — d. v. s. så länge som hans krafter stå bi. Men i annat fall måste han taga afsked vid 53 års ålder, och om han då skaffar sig en biförtjänst, kan han möjligen slå sig fram. Men nu lägger man hinder i vägen härför genom att ålägga dessa, som måste taga afsked vid 53 års ålder och hvilkas förhoppningar om avancemang gått om intet, nya skyldigheter, hvilka icke funnits förut.

Man kan också frukta, att det kan inverka på underofficerarnas duglighet och rekrytering. Man vet, att redan nu distinktionskorpralerna hafva svårt att stå kvar i tjänsten och att det allmänt klagas öfver svårigheten att erhålla tillräckligt antal sådana. Underofficerarne åtnjuta ju icke heller några lysande löneförmåner. Vid 53 års ålder äro de uttjänta, och måste de, då pensionen endast utgör 1,200 kronor, söka biförtjänster, på hvilka de kunna draga sig fram. Men just detta att finna biförtjänster blir mycket svårare, därest de föreslagna bestämmelserna komma till tillämpning.

Jag tror, att det vore lyckligt, om åt denna viktiga punkt ägnades någon större uppmärksamhet. Man kunde ju säga, att man nu skulle kunna ålägga dem ifrågavarande tjänstgöringsskyldighet, då några öfningar med andra uppbådet och landsstormen ännu icke förekomma. Jag tillåter mig emellertid hemställa, om det icke vore bättre att uppskjuta med att fatta beslut, tills ett behof verkligen före-

ligger, hvarigenom också ett rådtrum lämnades för Kungl. Maj:t att framkomma med nytt förslag, som toge hänsyn till de erinringar, som utskottet gjort i frågan. Man kunde då tycka, att jag kanske också på denna grund borde yrka afslag på utskottets förslag i denna punkt, men jag hemställer, huruvida det icke vore bättre om utskottet benäget ville taga saken under förnyad ompröfning, och jag tillåter mig därför, herr grefve och talman, att yrka återremiss af punkten.

*Om ändring i
grunderna för
pensionering
af arméns
befäl m. fl.
(Forts.)*

Friherre Palmstierna: Herr grefve och talman, mina herrar! Den siste talaren yrkade återremiss af denna punkt.

Jag vill börja med den anmärkning, som talaren framställde mot Kungl. Maj:ts förslag, nämligen, att det kunde vara tvifvel underkastadt, huruvida gällande fullmakter medgåfve, att vederbörande ålades ökad tjänstgöringsskyldighet. Han tycktes anse, att förslaget på denna grund icke skulle vara fullt konstitutionellt eller med andra ord stå i öfverensstämmelse med den vanliga uppfattningen om de individuella rättigheterna. Emellertid är det ju mycket vanligt, att, när man väntar en reform, Riksdagen hemställer, att Kungl. Maj:t måtte bestämma, att den, som utnämnes till en tjänst efter en viss dag, skall vara underkastad de framtida bestämmelser i afseende å tjänsten, som efter den dagen kunna införas. Samma tankegång ligger till grund för detta förslag, nämligen att den, som fått pension efter den 1 juli 1905, skall vara underkastad att deltaga i de öfningar för andra uppådet och landsstormen, som kunna blifva föreskrifna — att sådana öfningar snart komma att föreskrifvas och anslag därtill beviljas, torde emellertid icke vara många, som hysa förhoppning om. Talarens tankegång tycktes nu vara, att det här är fråga om en pension, som vederbörande tjänsteinnehafvare förut är berättigad till utan några inskränkande villkor. Han tillade emellertid, att det var helt nyligen, som de fingo pensionsförhöjning, och hade den nu föreslagna bestämmelsen då blifvit tillagd, hade hans resonemang tydligen icke stått sig. Nu blef emellertid icke bestämmelsen då tillagd, och man kunde då säga, att vederbörande fingo pensionsförhöjning utan öfningsskyldighet, och att nu denna skyldighet kommit efteråt. Men häremot tillåter jag mig använda de ord, som nämnda talare själf använde, nämligen att hvarje äkta soldat, när fäderneslandet behöfver honom, villigt bör inställa sig. Jag är öfvertygad, om att när vederbörande fått pensionsförhöjning, äfven om detta skett några år före införandet af denna bestämmelse, skola de icke opponera sig mot en sådan kommendering.

Talaren invände vidare, att förslaget bestämmelser skulle vara oegentliga därutinnan, att den, som fått pension i juni 1906, icke skulle vara underkastad dessa öfningar, men att detta skulle vara fallet beträffande den, som fått pension i juli. Ja, men sådant förekommer alltid, man måste fixera en viss gräns genom en datum, så att det torde icke vara något obilligt.

Jag vill vidare mot samme talare framhålla, att då en kapten

Om ändring i vid 50 år får en pension på 2,800 kronor, detta torde vara ett ganska betydligt belopp, när man tager åldern i betraktande.

Talaren yttrade äfven, att i reserven kvarstående officerare och underofficerare kunde bli nödsakade att under tiden härför skaffa sig nya uniformer. Men om uniformsförändring skulle äga rum, torde det icke komma i fråga annat än, att de skulle få tillåtelse att begagna de gamla uniformerna.

(Forts.)

Vidare anmärkte samme talare mot utskottets yttrande om, att personer icke borde på samma gång få lön och pension, och han illustrerade denna anmärkning med ett exempel, att en underofficer kunde blifva beordrad från Skåne till Norrland för deltagande i landstormens öfningar. Men det torde vara tämligen gifvet, att skall det blifva några landstormsöfningar, så sker kallelse till det befäl, som är närmast till. Det var af principiella skäl, som utskottet ansåg, att i reserven kvarstående officerare och underofficerare icke förutom dagaflöning och traktamente eller dylikt borde i likhet med officerare eller underofficerare af samma grad uppbära jämväl lön. Både lön och pension äro ju nämligen ersättningar, som ungefär motsvara hvarandra. I allt fall blir det icke några summor att tala om.

Utskottets förslag är i öfriga afseenden lika med Kungl. Maj:ts proposition. Det dröjer nog länge, innan det blir någon öfning för andra uppbådet och landsstormen, och då torde det vara försiktigast af Kungl. Maj:t att i tid försäkra sig om det biträde, som kan behövas.

Jag tillåter mig yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Bildt: Jag vet icke, om friherre Palmstierna lyckats häfva det tvifvel, som förefinnes, huruvida de nu föreslagna bestämmelserna kunna stå öfverens med de nuvarande fullmakternas innehåll. Men detta är ju möjligt.

Friherre Palmstierna ansåg, att hvarje äkta soldat bör infinna sig till tjänstgöring, när han kallas därtill. Så långt vill jag verkligen ej gå. Jag yttrade endast, att en sådan skyldighet föreläge, när fara vore förhanden, när en större rustning det kräfde, men att en f. d. soldat skulle utan ersättning rycka in i tjänstgöring under vanlig fredstid, det vill jag icke vara med om, och jag vågar hemställa till alla de många ledamöter af denna kammare, som varit soldater, om de skulle anse sig såsom äkta soldater vara skyldiga att när som helst och utan ersättning inträda i tjänstgöring.

Herr Jonsson: Jag har med förundran åhört det yttrande, som talaren på norrlandsbänken haft, och jag frågar: när de öfningar, som saken här gäller, för närvarande icke äro direkt lagstadgade, utan endast kunna genom särskilda Kungl. Maj:ts beslut ifrågakomma någon gång, hvarför kunna icke då herrar officerare, som fått pension, hafva lika stark pliktkänsla som beväringen i andra

uppbådet eller landstormen att inställa sig till öfningar af den betydelse, hvarom här är fråga? Vill man påstå, att deras pliktkänsla är mindre än alla värnpliktigas i det fallet och att de icke skulle kunna nöja sig med att betrakta pensionen äfvensom dagaflöning såsom en tillräcklig ersättning för tjänstgöringen under sådana förhållanden? Vill man vara rättvis och se saken från allmänna synpunkter, så kan den åsikten icke gärna jäfvas, att det vore ytterst nedsättande för officerarne, om de icke i detta fallet kunde vara lika goda patrioter som menige män.

Om ändring i grunderna för pensionering af arméns befäl m. fl.
(Forts.)

Herr Bildt: Den siste ärade talaren framhöll, att en mindre patriotisk åskådning skulle ligga till grund för hvad jag här yttrade. Jag trotsar honom att kunna bevisa något sådant. Min mening har endast varit att säga, att det är obilligt att ålägga en person ökad tjänstgöringsskyldighet uti fredstid utan skälig ersättning. Anser man, att f. d. officerare skola, därför att de en gång varit officerare, tjänstgöra efter det de tagit afsked, så bör en bestämmelse härom intagas uti värnpliktlagen. Men här är icke fråga om detta, utan här är fråga om, huruvida de skola få någon ersättning eller icke. Jag tror icke, att man har rätt att påstå, att någon ersättning icke bör lämnas. Ty står man på den ståndpunkten, som herr Olof Jonsson gjorde, borde hvarken officerare, underofficerare eller manskap hafva någon ersättning — och säkerligen icke heller beväringen åtnjuta 50 öres dagaflöning. Ingen lön borde ifrågakomma, utan allt arbete ske frivilligt. Detta blefve konsekvensen af den åskådning, hvarför nämnde ärade talare gjorde sig till tolk.

Herr Jonsson: Jag vill fästa uppmärksamheten på, att ingen satt i fråga att minska den pension och dagaflöning, som varit afsedd att utgå till befäl och underbefäl i förevarande fall, såsom herr Bildt synes mena. Jag vill vidare framhålla, att tjänstgöringen i detta fall lika väl eller lika mycket för värnpliktige som för officerare går utöfver deras lagstadgade skyldigheter.

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande moment hemställt samt vidare därpå att momentet skulle visas åter till utskottet, och förklarades den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Utskottet hade i *mom. b* hemställt, att, i anledning af Kungl. Maj:ts förevarande framställning, Riksdagen, med gillande af de utaf utskottet angifna grunder för aflöning och pensionering af arméns personal öfver stat, måtte höja anslaget till reservbefälet, nu 53,516 kronor, med 11,484 kronor till 65,000 kronor.

Höjning af anslaget till reservbefälet.

Herr Björnin: Kungl. Maj:t har föreslagit, att läkare vid fält-

Höjning af
anslaget till
reservbefälet.

(Forts.)

läkarekårens reserv på vissa villkor skola komma i åtnjutande af 500 kronor pension i likhet med hvad som är fallet med läkare i flottans reserv. Utskottet erinrar därvid, att olika förhållanden äro rådande i fråga om läkare i flottans reserv och läkare i fältläkarekårens reserv i det afseendet, att de förra till följd af långvariga öfningar under fred äro urståndsatta att utöfva enskild praktik. Jag anser emellertid, att här föreligger ett förbiseende från utskottets sida, hvarpå jag velat fästa kammarens uppmärksamhet.

Uti Kungl. Maj:ts nådiga förordning den 28 november 1902 uppräknas de villkor, som läkare i flottans reserv skola vara underkastade för att vid 55 års ålder komma i åtnjutande af 500 kronors pension. Dessa villkor äro, att de skola insända adressanmälningar och vid längre sjukdomsfall rapport om sjukdomen, vidare att de, när de vilja fara utrikes för en tid af mera än sex månader, skola anhölla därom och slutligen att de skola insända meritförteckningar. Jag föreställer mig, att dessa åligganden icke behöfva i väsentlig mån inverka på deras privata praktik.

Det egentliga motiv, som den kommitté, som hade att utreda denna fråga, anförde för en förhöjning af pensionen för läkarne i arméns reserv till 500 kronor, var, att ett verkligt behof därför visat sig, till följd af den stora brist på läkare, som förefunnes vid mobilisering. Anledningen till den föreslagna förhöjningen var således att tillgodose arméns krigsberedskap. Det är synnerligen viktigt, att man icke förbiser detta vid organisationen i fredstid. Det fordras nämligen 486 läkare vid mobilisering, och för närvarande fattas i detta antal 157, och dock är i förstämda summa medräknade kandidater, som aldrig varit med om någon sjukpraktik. Kommittén ansåg, att det var nödvändigt, att tanken på denna sak upptoges i samband med reservbefälets omorganisation och trodde, att man kunde gå samma väg, som visat sig så fördelaktig vid flottan. Där äro nämligen alla krigsfartyg, hvarå läkare skola finnas, försedda med sådana, och dessutom finnes ett tiotal läkare i reserv. Kommittén trodde sålunda, att det skulle gå att genom införande af förbättrade pensionsförhållanden erhålla ett ökad antal läkare vid armén. Men kommittén ansåg sig, af farhåga för att deras förslag icke skulle vinna framgång, icke kunna fordra endast krigstjänstskyldighet vid krig och större rustningar, som fallet var vid flottan, utan jämväl att arméns reservläkare skulle vara skyldiga till viss tjänstgöring äfven i *fredstid*. Detta skulle vara fördelaktigt äfven därför, att dessa läkare därigenom skulle tid efter annan hållas till ett vaket intresse för en militärläkares skyldigheter och uppgifter. För samma pension skulle således reservläkare vid armén — tvärtemot hvad utskottet håller före — få mera att göra än reservläkarne nu ha det vid flottan, *vilka icke ha någon tjänstgöringskyldighet alls i fredstid*.

Jag har lämnat kammaren dessa upplysningar för att kammaren må öfverväga, om den vill taga på sitt ansvar att med det per-

spektivet för ögonen, att armén icke skulle hafva tillräckliga läkarekrafter i händelse af krig bifalla utskottets förslag. För min del ber jag, herr talman, att få yrka, att Riksdagen, på det att läkare, tillhörande fältläkarekårens reserv, må blifva berättigade att på de af Kungl. Maj:t föreslagna villkor erhålla 500 kronors pension vid 55 års ålder samt med gillande för öfrigt af de utaf utskottet angifna grunder för aflöning och pensionering af arméns personal öfver stat, må höja anslaget till reservbefälet, nu 53,516 kronor, med 11,484 kronor till 65,000 kronor. Jag anhåller om bifall till detta mitt yrkande.

*Höjning af
anslaget till
reservbefälet.*

(Forts.)

Friherre Palmstierna: Den förre talaren framhöll egentligen två saker. Den ena var den stora bristen på läkare i händelse af mobilisering, och den andra rörde förhållandena vid flottan.

Hvad beträffar förhållandena vid flottan, är det visserligen sant, att dessa reservläkare icke skola få någon öfning, men för att få läkare vid flottan, hvilka sedermera skola blifva reservläkare, måste man enligt min uppfattning uppställa förmånligare villkor än för läkare på land. Ty när en läkare tjänstgör ombord på flottan vid längre eller kortare expeditioner, är han naturligtvis borta från sin vanliga praktik. Han kommer därigenom i en mindre fördelaktig ställning än en läkare på land. Därtill kommer att, för att en läkare skall kunna tjänstgöra ombord i händelse af mobilisering, skall han vara öfvad ombord; han skall vara öfvad i fråga om att kunna fåla sjön och att kunna reda sig trots de dåliga förhållanden, som måste råda ombord i afseende å utrymme och dylikt. En läkare på land tjänstgör däremot precis på sitt vanliga sätt. Han har icke det behof af expeditioner och öfningar, som är fallet med officerare, ty han skall fortsätta med sitt läkareyrke, hvarmed han dagligen och stundligen öfvar sig. Ty naturligtvis är det icke meningen, att dessa läkare skola rycka ut direkt i första linjen. Det är äldre läkare, de komma på sjukhusen bakom första linjen och få således fortsätta med samma yrke, som de förut i vanliga fall utöfvat.

Här talades vidare om den stora bristen på läkare. Jag tror, att talaren angaf en siffra på 157. Då är frågan den, huru denna brist bäst skall tillgodoses. I första hand beror detta på, om det verkligen finnes tillräckligt med läkare i Sverige. Finnes det icke ett tillräckligt antal läkare, så tjänar det intet till, att de äro uppförda i reserven. Finnas de återigen, så kommer det naturligtvis att i farans stund träffas en uppgörelse med dessa läkare om att de skola tjänstgöra, icke vid armén, men bakom armén vid de stora sjukhusen. Jag är öfvertygad om, att t. ex. lasaretsläkarne, hvilka otvifvelaktigt äro våra skickligaste, om icke våra enda kirurger och hvilka naturligtvis icke kunna på något sätt binda sig vid reserven — jag är, säger jag, öfvertygad om, att alla dessa lasaretsläkare skola och måste användas vid sjukhusen bakom linjen för att förbinda de sårade, för att göra nödiga amputationer och dylikt. Det är

*Höjning af
anslaget till
reservbefälet.*

(Forts.)

således, enligt min uppfattning, en betydlig skillnad mellan de läkare, som genast skola kastas direkt ut på ett fartyg, och dem, som i land skola tjänstgöra bakom första linjen. Utgående därifrån, ansåg man det icke rättvist, att en läkare skulle ha större pension än officerare, intendenturtjänstemän och öfriga civilmilitära tjänstemän, synnerligast som dessa skulle hafva repetitionsöfningar, hvilket man icke ansåg vara nödigt för läkarne, enär dessa städse underhålla sin läkareskicklighet.

Med anledning häraf ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Björlin: Med anledning af hvad den högt ärade föregående talaren här replikerade, skall jag till en början be att få yttra något, hvori han utan tvifvel kommer att gifva mig fullständigt rätt. Det går icke an att i viktiga frågor rörande arméns mobilisering vänta till den s. k. farans stund. Jag är öfvertygad, att han liksom jag erkänner, att farans stund är så kort, att man då sannernigen icke hinner att anskaffa dessa 157 läkare. Det kan ju gå med en och annan lasarettsläkare, om nämligen lasarettet ligger i krigsorten, men man kan icke vid ett dylikt tillfälle plocka fram hela det erforderliga antalet. Ty en mobilisering i vår tid är något helt annat än de gamla krigsrustningarna; nu kommer den på mycket hastigt.

Hvad beträffar tjänstgöringen på ett krigsfartyg, föreställer jag mig, att den nog kan vara mera påkostande än tjänstgöring i land, men därom är här icke fråga. Här gäller det, hvilken tjänstgöring dessa reservläkare skola vara underkastade för att komma i åtnjutande af pension. Utskottet har sagt, att de ifrågavarande läkarne hafva att fullgöra långvariga öfningar i fredstid och att, på grund af dessa långvariga fredsöfningar, de icke kunna vara i tillfälle att sköta sin privata praktik. Däremot har jag redan invändt, att de icke äro skyldiga till något annat än att insända vissa adressrapporter och sjukbesked, att anhålla om permission, när de vilja resa utrikes för längre tid än 6 månader o. s. v., och jag nämnde också, att dessa åligganden icke böra kunna inverka på deras privata praktik.

Den högt ärade talaren yttrade vidare, att reservläkare vid flottan icke skulle komma i första linjen. Jag finner däraf, att den ärade talaren och jag fått olika uppgifter från samma håll, ty enligt hvad som meddelats mig af öfverfältläkaren, skulle dessa läkare vid flottan verkligen i krigstid tjänstgöra på stridsfartyg.

Vidare ber jag att få erinra därom att, såsom jag redan nämnt, dessa läkare vid armén i fredstid hafva större skyldigheter än flottans läkare, ty för att komma i åtnjutande af den högre pensionen äro de skyldiga att fullgöra 6 repetitionsöfningar, en hvart tredje år. Det var just med afseende fästadt vid denna förhöjning i deras skyldigheter, som kommittén föreslog den ökade pensionen. Man

hoppades nämligen att därigenom kunna åstadkomma, att dessa läkare blefve mera intresserade af militärläkarens uppgift, hvilken uppgift icke är sammanfallande med den civile läkarens.

*Höjning af
anslaget till
reservbefälet.*
(Forts.)

Jag anhåller, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Friherre Gripenstedt: De anmärkningar, som här framställts mot utskottets förslag, hafva egentligen icke varit af principiell art, utan endast rört sig om ett penningebelopp, nämligen huruvida pensionen till dessa reservläkare skulle utgå med 500 eller med 300 kronor vid en uppnådd ålder af 55 år. Den talare, som yrkade att det af Kungl. Maj:ts föreslagna beloppet skulle bifallas, betonade, att behofvet af militärläkare vore stort, och höll före att, därest pensionsbeloppet sattes så lågt som till 300 kronor, skulle inga reservläkare erhållas. Jag tror, att alla kunna instämma med honom däri, att behofvet af reservläkare för armén är stort, men huruvida detta behof icke skulle komma att fyllas, om pensionen sattes till 300 i stället för till 500 kronor, torde vara svårt att på förhand afgöra.

Hvad direkt i armén beforderade reservofficerare beträffar, ber jag att få erinra därom, att denna institution för några år sedan grundlades. Efter kort tid uppgaf man emellertid, att det vore svårt att erhålla dylika officerare på de villkor, som då voro fastställda. Kungl. Maj:t har också ett par gånger framställt förslag om ökade förmåner för reservofficerarne. Dessa förslag hafva emellertid vid föregående tillfällen af utskottet afstyrkts och af Riksdagen afslagits. Nu har äfven i år varit fråga om att höja aflöningen för dem under deras öfningar, men äfven detta har nyss afslagits. Det har nämligen på senare tider visat sig icke vara förenadt med någon svårighet att få sådana reservofficersaspiranter. För närvarande har man vid Karlberg antalet fullt på den kurs, som för dessa är afsedd. Därför synes det ock troligt, att äfven med pension af 300 kronor man skall kunna få erforderligt antal reservläkare. Åtminstone skulle jag för min del vilja tro detta. Det synes mig, att man i hvarje fall bör vänta några år för att se, huru det går med den saken. Skulle man framdeles behöfva höja pensionsbeloppet, så är det en enkel sak.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att i afseende på föreliggande moment yrkats, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock, af herr *Björnin*, att med anledning af Kungl. Maj:ts förevarande framställning Riksdagen — på det att läkare, tillhörande fältläkarekårens reserv, måtte blifva berättigade att på de af Kungl. Maj:t föreslagna villkor erhålla 500 kronors pension vid 55 års ålder, samt med gillande för öfrigt af de utaf utskottet angifna grunder för aflöning och pensionering af arméns personal öfver stat — måtte höja anslaget till reservbefälet, nu 53,516 kronor, med 11,484 kronor till 65,000 kronor.

*Höjning af
anslaget till
reservbefälet.
(Forts.)*

Härefter gjordes propositioner jämlikt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara, med öfvervägande ja besvarad.

Mom. c).

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 11—13.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 14.

*Höjning af
anslaget till
remontering
och skoning
m. m.*

Under punkt 14 af fjärde hufvudtiteln hade Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att öka anslaget till remontering och skoning m. m., nu 999,202 kronor, med 256,616 kronor till 1,255,821 kronor.

Utskottet hade på anförda skäl hemställt, att Riksdagen måtte på det sätt bifalla Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning, att Riksdagen ökade anslaget till remontering och skoning m. m., nu 999,202 kronor, med 170,219 kronor till 1,169,421 kronor.

Herr Jonsson: Herr talman, mina herrar! Kungl. Maj:t har under denna punkt föreslagit en höjning af anslaget till remontering och skoning, hvilken höjning står i öfverensstämmelse med det beslut, som 1901 års Riksdag fattade, och utskottet har nedsatt detta anslag till ett belopp, understigande hvad Kungl. Maj:t har begärt. Ur denna synpunkt kan således intet vara att invända mot hvad utskottet här har föreslagit. Men utskottet yttrar i sin motivering, att en ökning af hästantalet under en serie af år skall fortgå med samma siffra och på det sätt, att den beslutade organisationen kommer i full tillämpning vid periodens slut. Det är i anknytning därtill, som jag i dag har velat yttra några ord beträffande det välbetänkta uti det af Riksdagen år 1901 fattade beslutet att öka kavalleriets numerär från 5,000 till 6,000 hästar.

Då jag nu tagit mig friheten att beröra denna sak, så beror detta därpå, att enligt min öfvertygelse det endast är en tidsfråga, när Riksdagen med allvar måste taga under ompröfning, huruvida icke detta dyrbara vapen bör reduceras till den styrka, som i hvarje föregående organisationsplan föreslagits af Kungl. Maj:t, nämligen 5,000 man. Jag må bekänna, att jag intill denna dag icke har kunnat fatta det hållbara i de motiv, som föranledt Kungl. Maj:t och Riksdagen att öka denna kavalleriets styrka. Jag vill till en början erinra därom, att, medan kavalleriet i forna tider hade sin betydelse äfven såsom ett stridsvapen, så har detta förhållande numera, till följd af vapenteknikens utveckling, förändrat sig därhän, att man

måste tillerkänna kavalleriet allenast den uppgiften att vara behöfligt för bevaknings- och spaningstjänst. När man nu under fjärde och femte hufvudtitlarna i år ser, hurusom i åtskilliga fall de militära myndigheterna såsom skäl för fordrade anslagshöjningar åberopat den erfarenhet, som vunnits särskildt under nu pågående östasiatiska krig, så kommer den frågan själfmant fram: hvarför vill man icke söka stöd äfven i de erfarenheter, som gå i en motsatt riktning, nämligen beträffande den obetydliga roll, som kavalleriet under detta krig har spelat? Låtom oss tänka oss den kolossala öfvervikt, som det ryska kavalleriet där har öfver det japanska. Och hvad har följden blifvit? Har man sett, att detta så kolossalt öfverlägsna kavalleri kunnat vid ett enda tillfälle begagna sig af denna öfvervikt? Eller har den ryska spaningstjänsten, som skall vara i så hög grad beroende på kavalleriet, genom denna kolossala öfvervikt ledt till ett godt resultat? Nej, tvärtom, det japanska obetydliga kavalleriet — ifall det fyller den uppgift, som man vill tillerkänna detsamma — har i så fall utvecklat en helt annan förmåga, än hvad det ryska kavalleriet lagt i dagen. Nu torde det vara en oomtvislig sak, att af alla våra stridsvapen är kavalleriet i förhållande till sin effektivitet det dyrbaraste. När Riksdagen år 1901 antog den nu gällande härorganisationen, så torde Riksdagen ha haft den uppfattningen, att våra ekonomiska förhållanden och folkets skatteförmåga icke skulle komma att leda till några svårigheter i framtiden för realiserande af de beslut, som då fattades. Jag antager, att herrarne, som icke haft tid och intresse att närmare söka följa dessa företeelser, måste liksom alla som se, huru allt synes utveckla sig här i landet, huru man bygger det ena palatset efter det andra, huru städer utvidgas och järnvägar anläggas, komma att tro, att vår ekonomiska ställning är utmärkt och att vi icke böra hysa någon farhåga för framtida förhållanden. Jag vill erkänna, att om vi skola fortsätta med att täcka underbalansen i våra betalningsförhållanden till utlandet genom år efter år ökad skuldsättning å tiotal af millioner — och jag vill i det fallet nämna, att man med tämligen stor säkerhet kan säga, att denna balans för sist förgångna år utgör omkring 40 millioner — så kan nog folkets skatteförmåga tämligen väl uppehållas, så långt den räcker och intill dess att förhållandenas natur tvingar oss att slå in på en annan hushållning och att söka reda oss med den afkastning, som landets egna näringar gifva, i stället för att tillgripa den konstlade utvägen att cupphörligt öka vår skuldsättning.

Jag har ur denna synpunkt velat begagna tillfället att farmhålla, huruvida det icke är förståndigt att, när man för en begränsad kostnad måste förr eller senare komma därefter, att man inom den gifna ramen skaffar sig det möjligast bästa försvar, i tid söka rikta tanken på att här är ett anslag, där en revision måste äga rum dels af kostnadshänsyn, dels och icke mindre därför, att om man vill draga ut full valuta af de värnpliktsöfningar, under hvilka vårt in-

*Höjning af
anslaget till
remoniering
och skoning
m. m.*

(Forts.)

*Höjning af
anslaget till
remontering
och skoning
m. m.*

(Forts.)

fanteri utbildas, och om man vill kunna mobilisera alla våra krafter vid fall af behof, man måste vara betänkt på att göra det möjligt att mobilisera ytterligare en bataljon utöfver hvad som för närvarande kan ske, just till följd däraf att Riksdagen år 1901 var generös mot specialvapnen och därför måste krympa ned själfva hufvudvapnet, infanteriet, som dock är och förblir det viktigaste inom vårt försvarsväsen.

Det är naturligt, att jag här icke har något yrkande att göra. Jag har endast velat fästa uppmärksamheten på saken i den öfvertygelsen, att det förr eller senare måste komma därhän, att man försöker att ordna sig på ett mera ekonomiskt sätt i afseende på vårt försvarsväsen. Och detta är en väg, som man, såvidt jag kan förstå, då måste beträda. Det händer, att åsikterna växla inom våra militära kretsar till och med hos samma personer, och det händer ännu lättare, att vid ombyte af spetsar för ledningen af militärväsendet åsikterna ännu kraftigare komma att växla. Det är för att inom kammaren en röst må hafva höjt sig i denna riktning, som jag nu har tagit kammarens tid i anspråk, och mitt yttrande må vidare tolkas så, att jag därmed har velat förbehålla mig rätt att, om jag blir kvar inom kammaren under kommande riksdagar, få göra mina inlägg mot den fortgående ökningen af kavalleriets styrka.

Friherre Palmstierna: Den senaste ärade talaren klandrade icke utskottet för minskade anslag, utan han ville reservera sig mot de ökade anslagen. Han talade om att man borde söka att behandla fjärde hufvudtiteln eller försvarsfrågan på ett ekonomiskt sätt. Ja, det finnes efter min tanke icke mer än ett ekonomiskt sätt att behandla försvarsfrågan, och det är att gå samma väg som den, på hvilken alla andra länder varit tvungna att slå in, nämligen att så godt som uteslutande ställa sig på värnpliktens grund. Men denna tunga börda har svenska folket i motsats till öfriga folk icke velat underkasta sig. Man har visserligen, relativt taget, rätt betydligt ökat värnplikten, men det är långt ifrån hvad andra länder måst underkasta sig, och hvad man icke vill betala med sin person, får man betala med penningar, ett förhållande som hellre borde vara det motsatta.

Nu yttrade också den talaren, att man år 1901 hade alltför väl tillgodosett specialvapnen, hvaremot man krympt ned hufvudvapnet, infanteriet. Detta är ett yttande, som man ofta får höra just från det hållet och som jag ber att få söka bemöta därmed, att hufvudvapnet, infanteriet, visserligen blef illa tillgodosedt, men icke därför att specialvapnen fingo för mycket, utan därför att, såsom jag tror, den talarens politiska vänner nedsatte öfningarna för hufvudvapnet, infanteriet, från 12 månader till 8 månader. Man återfinner där samma obenägenhet för de personliga uppoffringarna. På detta sätt blef hufvudvapnet förkrympt, och det hafva vi ondt

af, men detta beror icke därpå, att kavalleriet blifvit för väl tillgodosedt.

Hvad vidare kavalleriet beträffar, har det, så långt som jag kan minnas, varit en gammal klagan här i Sverige, att våra skvadroner varit alldeles för små. De kunde dock icke blifva större, därför att de hvilade på indelningsverket. Under Carl XI:s tid var nog denna storlek af 100 man på en skvadron den vanliga. Men sedermera hafva de utländska skvadronerna ökats till 120 å 150 man, och då är det svårt att möta dem med 100 man. Därtill kommer, att alla vapen vunno genom 1901 års härordning, med undantag af kavalleriet. Hvad infanteriet beträffar, har det, oakadt det icke fick hvad det borde få och hvad det så väl behöfde, dock vunnit ganska betydligt därigenom, att hvarje man i ledet fick sina 8 månaders öfning, medan de förut icke hade mera än 30 och sedermera 90 dagars. Artilleriet och ingenjörstrupperna m. fl. vunno också genom den förlängda öfningen för de värnpliktige, men hvad skedde med kavalleriet? Jo, under det att man förut icke hade några värnpliktige i ledet, utan alla voro fullt utbildade karlar, så består numera en skvadron till hälften af värnpliktige. Dessa värnpliktige hafva visserligen 12 månaders öfning, men hvad det är för en kavallerist, kan man bedöma af förhållandena t. ex. i Tyskland. Medan man där nedsatt infanteriets tjänstgöring till 2 år, har ingen ifrågasatt, att öfningstiden för kavalleriet eller artilleriet skulle minskas under 3 år. Denna 12 månaders öfning hos oss är således mycket obetydlig. Kavalleriet förlorade således bestämdt vid 1901 års härordning. Den enda vinst, man då fick, var den, att skvadronen ökades till 120 man i ledet, och det var väl behöfligt. Vi hafva icke alls för mycket af kavalleri. Man måste i detta fall taga hänsyn till denna stora fråga, som förmodligen intresserar också den siste talaren, nämligen Norrlands behof af kavalleri. Att man där behöfver kavalleri är gifvet, men hvar man skall taga det, är just svårigheten. Häraf är emellertid uppenbart, att vi icke alls hafva för mycket kavalleri.

Slutligen ber jag att få nämna, att 1901 års beslut, hvarigenom Riksdagen bestämde antalet hästar inom kavalleriet till 6,000, detta beslut måste jag för min del betrakta såsom ett kontrakt, som uppgjordes mellan konung och riksdag. Ty det var icke blott fråga om att bevilja utsträckning af värnplikten eller att öka kavalleriets styrka till 6,000 hästar, utan det gällde äfven att indraga den indelta armén. Jag förmodar, att det icke finnes många här i kammaren, som icke vilja uppfylla det kontrakt, hvilket Riksdagen har med Kungl. Maj:t ingått.

Jag anhåller om bifall till utskottets hemställan.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter kammaren biföll utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

*Höjning af
anslaget till
remontering
och skoning
m. m.*

(Forts.)

Punkterna 15—27.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

*Angående
fjärde
hufvudtitelns
öfriga
ordinarie
anslag.*

Punkten 28.

Beträffande öfriga under fjärde hufvudtiteln upptagna ordinarie anslag hade icke någon förändring ifrågasatts, och hade utskottet hemställt, att samtliga de ordinarie anslagen under fjärde hufvudtiteln, i afseende å hvilka utskottet icke förut i utlåtandet framställt särskilda förslag, måtte i riksstaten för år 1906 upptagas till oförändrade belopp, dock att anslaget till skrifmaterialier och expenser, ved m. m. för departementets afdelning af Kungl. Maj:ts kansli måtte få till beloppet jämkas i den mån, som för jämnande af hufvudtitelns slutsumma kunde finnas erforderligt.

Herr Lindgren: Under det gångna året har krigsstyrelsen genomfört en reform, som visserligen icke lämnat något synligt spår efter sig i den budget, som här i dag föreligger, men som i hvarje fall kostar åtskilligt med penningar, särskildt om man evalverar en dyrbar arbetstid i penningar. Jag syftar på den namnförändring af åtskilliga regementen och kårer inom armén, som krigsstyrelsen påbjudit. För den som intresserar sig för försvaret och dess organisation är det nedslående att se, det krigsstyrelsen sysselsätter sig med så perifera problem som detta. För den vidtagna åtgärden skall man hafva mycket svårt att finna något enda antagligt motiv. Den medför emellertid bland annat, att alla de mobiliseringspapper, som röra dessa trupper, under den närmaste tiden måste omskrivas. Generalstaben skall alltså onödigt sysselsättas med sådant arbete och därigenom spilla en tid, som den kunde använda till mycket större fromma för vårt land.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i förevarande punkt hemställt.

*Anslag till
mobiliserings-
ammunition
för eld-
handvapen.*

Punkten 29.

Uti punkten 27 af fjärde hufvudtiteln hade Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen föreslagit Riksdagen att för fortsatt tillverkning af ammunition för eldhandvapen bevilja 10,813,000 kronor och däraf på extra stat för år 1906 anvisa 1,444,000 kronor.

Utskottet hade med anledning häraf på andragna skäl hemställt, att Kungl. Maj:ts förevarande framställning måtte på det sätt bifallas, att Riksdagen för fortsatt tillverkning af ammunition af eldhandvapen beviljade 3,522,700 kronor och däraf på extra stat för år 1906 anvisade 880,675 kronor.

Hans excellens herr statsministern Boström: Äfven här är det en synnerligen viktig punkt, rörande hvilken jag anhåller att få taga kammarens tid i anspråk. Det gäller anskaffande af ammunition för eldhandvapen. Den mängd patroner, som man anser vara behöflig, uppgår, såsom herrarne finna af statsrådsprotokollet, till 200,000,000 stycken. Af hela detta antal patroner finnes det endast 50,000,000 tillgängliga. Det belopp, som återstår att fylla, är 150,000,000. Kungl. Maj:t har föreslagit, att det må kunna fyllas under loppet af 7 1/2 år. Utskottet har velat, att man för ögonblicket endast beslutar en ökning af 50,000,000 under 4 år. Under förutsättning att ökningen sedermera skulle gå i samma takt, skulle det således draga 12 år att få behovet fylldt. Det synes mig vara en ganska vansklig sak att på detta sätt skjuta upp tiden, när tillräcklig ammunition för arméns behof skall förefinnas. Erfarenheten visar, icke blott från kriget i Afrika, utan äfven, och kanske ännu mera, från kriget i östra Asien, hur enorm ammunitionsåtgången är med snabbskjutande repetergevär. När vi så tänka på, att vi skola göra nya anordningar för depotformationer för landstormen o. d., då är det gifvet, att behovet af ammunition kommer att väsentligt ökas. Nu har utskottet som skäl för sin åtgärd bland annat anfört, att man saknar erfarenhet om, huru länge den nuvarande ammunitionen tål att förvaras. Vi hafva dock en rätt god erfarenhet enligt ett par uppgifter från Åkers styckebruk. Där hafva 8 mm. skarpa patroner förvarats sedan år 1894, d. v. s. 11 år, och 6 1/2 mm. patroner hafva där förvarats sedan år 1897, d. v. s. 8 år. Ärligen har man vidtagit profskjutningar där, och det har befunnits, att ammunitionen varit fullt tillfredsställande. Den har icke undergått någon försämring. Man har väl då rätt god anledning att tro, att man kan, utan någon fara för att ammunitionen skall skadas genom förvaring, låta tillverkningen fortgå i den ordning och på det sätt, som Kungl. Maj:t föreslagit.

Det har aldrig varit meningen, att denna ammunition skulle tillverkas annorstädes än i statens egna fabriker. Det enda, för hvilket man behöft gå utom dessa, har varit för anskaffande af hylsor. Dessa kan man, efter hvad jag tror, dock få från Västeråsfabriken, så att man icke för den tillverkning, hvarom här är tal, behöfver vända sig till utlandet. Särskildt vill jag nämna i anledning af anmärkning från utskottet, att det icke varit meningen att i någon mån öka fabrikerna vid Marieberg, utan meningen har varit att öka tillverkningen vid Karlsborg för att fylla behovet.

Jag tror för min del, att det är så pass viktigt, att detta behof blir så snart som möjligt tillgodosedt, att jag vågar hos herr talmannen anhålla om bifall till Kungl. Maj:ts proposition i denna del.

Friherre Palmstierna: Det var naturligtvis med en viss öfverraskning, som man fick se Kungl. Maj:ts proposition i detta fall. Då det ännu i fjol ansågs, att 50,000,000 patroner vore tillräckliga,

Anslag till mobiliseringsammunition för eldhandvapen.
(Forts.)

*Anslag till
mobiliserings-
ammunition
för eld-
handvapen.
(Forts).*

så är det nu fråga om 200,000,000, d. v. s. fyradubbelt, men det har icke kunnat falla utskottet in att på något sätt förneka behovet af ökad mobiliseringsammunition, synnerligast som både i Kungl. Maj:ts proposition och af herr statsministern nu påpekats erfarenheten från såväl Boerkriget som det pågående kriget i Östasien. Det har emellertid varit åtskilliga skäl som gjort, att utskottet efter ganska långa förhandlingar kommit öfverens att göra Riksdagen förevarande förslag. Det hittills beslutade förrådet är, som nämnts, 50,000,000 patroner. Utskottet föreslår, att man genast skulle bestämma sig för det dubbla antalet, således 100,000,000. Detta är ju dock en ökning. Hittills har tillverkats, förutom hvad som årligen användts, omkring 6,000,000 patroner om året. Nu är det fråga om, att antalet skulle ökas till 12 $\frac{1}{2}$ millioner om året. Således äfven i detta fall dubbelt, och efter 4 år skulle man vara uppe i 100,000,000. Då kan man bestämma hvad man vill, vare sig öka eller icke.

Utskottet har, såsom nämnt är, talat om, att man icke har någon tillräcklig erfarenhet, huru länge dylik ammunition kan förvaras. Hans excellens statsministern omtalade de försök med krut, som årligen pågått vid Åkers styckebruk, där man med största försiktighet och noggrannhet nedlagt patroner för att år efter år profskjuta dem och undersöka huru länge de utan skada kunna vara i förråd, en åtgärd, som icke kan anses annat än som synnerligen klok. Detta var för mig icke obekant, men hvilka erfarenheter hafva vi i frågan? Jo, att elfva år går det att förvara ammunition. Om man nu tillverkar 100,000,000 patroner och det årligen skjutes upp 9,000,000 patroner, så kommer en del af dessa att få ligga i ända till elfva år, innan de åtgå. Sålunda kan man säga, att utskottet har stödt sig på den erfarenhet, som hittills vunnits, och att det tagit till så mycket, som man är säker på kunna utan skada förvaras. Efter ytterligare 4 år har man större erfarenhet. Då kan man veta, att ammunition kan ligga ända till 15 år utan att skadas och då har man ytterligare skäl till att öka tillverkningen. Dessutom är det icke så fördelaktigt att klämma till med en ofantligt stor tillverkning på statens verkstäder och sedan stoppa med ens, utan det är en fördel både i industriellt hänseende och med afseende på personalen att hålla tillverkningen jämn något längre. I allt fall, om man icke ökar, utan efter 4 år fortsätter efter samma plan, skulle det efter 8 år — ungefär samma tid som Kungl. Maj:ts förslagit eller 7 $\frac{1}{2}$ år — finnas 150,000,000 patroner. Således tre gånger så mycket som för närvarande är bestämdt, och våra reservtrupper och landtstormstrupper äro långt ifrån organiserade.

Det är emellertid icke bara detta, som förmått utskottet att framlägga sitt förslag, utan det är också trycket, som utskottet känt, af budgeten. Denna budget är, det måste man säga, tämligen ansträngd. Inkomstberäkningen är gjord högre än hvad statskontoret vågat sig på. Vidare hafva vi dessa förslagsanslag, som såväl år 1902 som år 1903 visade en brist på cirka 8,000,000 kronor och

som skola komma in i budgeten eller ock utanför den. Nu har Kungl. Maj:t visserligen föreslagit en höjning af förslagsanslagen, men i alla fall blir det en brist äfven för år 1906 af minst 4,000,000 kronor. Om man nu ser på fjärde hufvudtiteln, så har den ökat på 10 år från 28,000,000 kronor till 57,000,000 kronor, och vi hafva underkastat oss att icke för lånta medel, utan för skattemedel bygga kaserer, fästningar, en hel ny flotta, att sätta upp hästar, en mängd materiel o. s. v. Om man räknar efter hvad till dessa ändamål föreslagits i Kungl. Maj:ts proposition, så kommer man upp till 22,000,000 kronor för år 1906. Det torde icke vara något annat land, som underkastat sig så skarpa bevilningar af skattemedel, utan anlitande af lån, som just det svenska folket, och gjort så mycket för försvaret, äfven om man icke antagit värnplikten fullt ut.

Anslag till mobiliseringsammunition för eldhandvapen.
(Forts.)

Detta har gjort, att utskottet trott det vara en skyldighet att, där det utan större fara kunnat ske, försöka begränsa utgifterna. Med anledning häraf tror jag mig kunna tillstyrka utskottets förslag.

Herr Benedicks: Hans excellens statsministern yttrade i sitt anförande, att det hade beräknats, att det behöfves något öfver 200,000,000 patroner för en mobilisering. Jag är Kungl. Maj:t tacksam för att Kungl. Maj:t öppet sagt ifrån sin mening. Men det blir icke det enda behofvet, ty nu är det endast beräknadt för gevär och karbiner, men inte ett jota för maskingevär. Det sista kriget i Afrika, det nu pågående kriget i Asien hafva till fullo bevisat den oerhörda vikten af maskingevär, som alltså *måste* ju förr desto hellre anskaffas. För ett litet folk som det svenska är det ändå mera viktigt att besitta tekniskt fulländade gevär och hvad därtill hör än för andra. Under en batalj, där hundra maskingevär användas och som pågår endast — ja, jag må säga — så kort tid som två af våra plena, har hela det belopp, som statsutskottet föreslagit för året, gått åt. En sådan oerhörd förbrukning är det! Därtill kommer, att nyanskaffningen är så långsam, att den med nuvarande tillverkning endast kan ökas med 20,000,000 patroner om året. Kungl. Maj:t behöfver 7½ år till nyanskaffningen med sina förslag, men med utskottets däremot fordras det 12 år plus det år som går. Det blir 13 år, som enligt utskottets förslag erfordras till nyanskaffningen. Utskottet är visserligen mycket mäktigt, men att det är så mäktigt, att det med säkerhet kan säga, att vi icke behöfva få något krig under denna tid, det tror jag dock hvarken det själfv anser eller någon annan.

Till krig fordras det väl i första rummet kulor och krut, och det är hvad som icke kommer att finnas för Sverige, om vi, hvilket Gud förbjude, skulle inom kort komma i krig. Hvad skulle då våra andra uppoffringar vara gjorda för? Tänk om icke infanteriet och kavalleriet hade tillräckligt med patroner, utan det en vacker dag hette: »Nu finns det icke någon mera ammunition. Våra kuster äro blockerade. Vi kunna icke anskaffa någon ammunition. Vi måste under-

Anslag till mobiliseringsammunition för eldhandvapen.
(Forts.)

kasta oss fred». Så kan det gå, i fall vi besluta en så liten tillverkning, som utskottet föreslagit.

Hvad är hela vinsten af besparingen? Jo, 564,000 kr. Är det då skäl, att, därför att det finnes andra viktiga statsutgifter, som statsutskottet talar om, vi skola åsidosätta den allra viktigaste? Jag kan för min del icke finna det.

Jag skulle önskat, att Kungl. Maj:t tagit steget fullt ut och för alla de andra ändamålen, som den siste talaren nämnde, kommit fram med förslag till lån. På det sätt, som det hittills har gått, är det nämligen omöjligt att inom en rymlig tidrymd kunna få vårt försvar färdigt. Vi kunna icke hafva godt samvete, förrän det har skett. Jag skulle därför helst önskat, att Kungl. Maj:t kommit fram med ett sådant förslag, men då det icke föreligger, måste jag inskränka mig till att yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Friherre Falkenberg: Ammunitionsfrågans historik kan jag alldeles förbigå, efter hvad här anförts af hans excellens statsministern och friherre Palmstierna. Då emellertid utskottet föreslagit den nedsättning, som det här gjort, så var det därför att man endast ville erhålla en ökad ammunitionstillverkning af $12\frac{1}{2}$ millioner patroner årligen under 4 år och på det sättet efter 4 år komma upp till 50,000,000 patroner.

Skälet, hvarför man nu stannat vid $12\frac{1}{2}$ millioner patroner, var det, att man ville, att ammunitionen skulle göras uteslutande vid statens fabriker och sålunda blifva betydligt billigare, än om den skulle tillverkas annorstädes, äfvensom att icke ens hylsorna till patronerna skulle behöfva köpas. Dessa $12\frac{1}{2}$ millioner patroner skulle kosta 70,454 kronor, men de andra 75,104 kronor pr million. Man får dock härvid komma ihåg, att uti förra priset, 70,454 kronor, ligger äfven kostnaden för anskaffande af de maskiner, som skola insättas vid Karlsborg och Marieberg i stället för de gamla. Hvad beträffar Mariebergs-fabriken, så är det icke meningen att utvidga densamma, utan endast att insätta nya maskiner i de gamlas ställe. Utskottet har emellertid mycket väl insett vikten af detta liksom andra arméns behof, men har ansett, att man ännu icke har tillräcklig erfarenhet, om ammunitionen kan lagras eller icke. Därför har man företagit denna lilla reduktion. Utskottet har ansett, att det är nödvändigt att i någon mån söka göra några smärre besparingar, när man icke kan säga, att det sker till skada för landet.

Jag får tillika fästa herrarnes uppmärksamhet på, att när man behandlar denna fråga, så får man icke se sig blind på siffrorna 200 millioner och $12\frac{1}{2}$ millioner, utan, om herrarne se i kungl. propositionen, så står det på sid. 106 3:dje stycket följande: »Med hänsyn till den stora ammunitionsförbrukning, som enligt erfarenheten från senaste krig uppstått genom införandet af moderna, snabbskjutande gevär, kunde det till 50,000,000 patroner beräknade mobiliseringsförrådet icke efter genomförandet af 1901 års härord-

ning anses under en längre krigsperiod tillräckligt för svenska härens samtliga linje, reserv- och landstormstrupper af olika slag.»

Ja, den beräkning, som ligger till grund för 200,000,000 patroner, är förutom att den upptager sådan ammunition jämväl för landstormstrupper, som faktiskt ännu icke »existera», äfven gjord med hänsyn till en »längre krigsperiod», och den torde vara så rundligt tilltagen, att man icke behöfver befara något, om man går in på utskottets nedsättning.

Utskottet har för öfrigt icke yttrat sig om behovet af ytterligare 150,000,000 patroners anskaffning, utan endast velat i någon mån fördela anskaffningen på en längre tid.

Hvad angår herr Benedicks' anförande beträffande maskingevär, så tror jag visst, att de komma att finnas, det huser jag icke något tvifvel om, men det kan väl i rimlighetens namn icke vara skäl att anskaffa patroner och lägga dem på lager, så länge maskingevärens icke finnas. Jag vill därför yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare därpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, såvidt den skilde sig från Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, skulle bifalla denna framställning oförändrad; och förklarade herr talmannen sig finna den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Friherre *Falkenberg* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i punkten 29 af sitt utlåtande n:o 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår kammaren utskottets hemställan, såvidt den skiljer sig från Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, och bifaller denna framställning oförändrad.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—53;

Nej—69;

Anslag till mobiliseringsammunition för eldhandvapen.
(Forts.)

Punkterna 30 och 31.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 32.

Under förevarande hufvudtitel hade Kungl. Maj:t uti punkten 30 föreslagit Riksdagen att för fortsättande af arbetena å rikets landt-befästningar bevilja 6,650,000 kronor samt däraf å extra stat för år 1906 anvisa 2,200,000 kronor.

Mom. a).

Utskottets hemställan bifölls.

*Anslag för
fortsättande
af arbetena å
fästningen å
vid Boden.*

Mom. b).

Utskottet hade i nu föredragna moment på angifna grunder hemställt, att Riksdagen måtte på det sätt bifalla Kungl. Maj:ts förevarande framställning, att till fortsättande af arbetena å fästningen vid Boden på extra stat för år 1906 beviljades 1,800,000 kronor.

Herr von Möller: Som herrarna finna, har utskottt skrifvit sitt betänkande så, att i klämman är endast fråga om själfva anslaget, under det att motiveringen innehåller det villkor, som utskottet uppställt för beviljande af anslaget. Tack vare denna anordning är det omöjligt att här yrka någon nedsättning af anslaget eller rent afslag, ty, om kamrarna då stanna i olika beslut, blir det gemensam votering och motiveringen faller bort. Af hvilket skäl utskottet så förfarit, känner jag icke, men jag har velat påpeka förhållandet äfvensom att det nog hade varit bättre, om utskottet tills vidare hade uppskjutit behandlingen af denna punkt — vi ha ju ännu icke så brådtom, när det gäller utredning af en så viktig fråga, och utskottet kunde ju då hunnit från den kommission, som arbetar vid Boden, erhålla några upplysningar, som kunnat vara af stor betydelse. Emellertid, mina herrar, nu ha vi utskottets betänkande, sådant det är; och jag tror, att, åtminstone hvad motiveringen angår, kunna vi vara ganska nöjda därmed, ty den innebär väl in amplissima forma, om än under iakttagande af all möjlig artighet och mjukhet, ett **misstroende-votum** mot den man i regeringen, som vi ha att tacka för Boden och att vi nu stå inför en sådan situation som den närvarande.

Därhän skulle det sålunda komma, att icke vi, majoriteten inom Första Kammaren, skulle få rätt, utan reservanterna, de förkättrade reservanterna i kommittén, de så kallade radikalerna, »försvars-nihilisterna» -- det var de, som skulle få rätt. Det har dock kommit

därhän, att de varningar, som de uttalade, visat sig icke hafva varit obefogade.

Nå ja, kan man säga, det gäller blott en ekonomisk fråga, och svenska statens ekonomi är så lycklig, att någon million mer eller mindre gör icke så mycket. Ja, men som herrarna se, har utskottet dock ställt sig en smula betänksamt och fordrat något starkare garantier än Kungl. Maj:ts ord. Det fordrar, att en kommission på ort och ställe gör sig underkunnig, hur det egentligen står till däruppe.

Mina herrar, om jag jämför den feststämning, som rådde här den 17 maj 1900, med den stämning, som nu råder icke blott här och i medkammaren, utan, jag vågar säga, i hela landet, om jag tänker på, huru denna fråga artat sig, ja då, mina herrar, äro kontrasterna skärande. I stället för den glädje och stolthet, man då kände öfver att ha varit med om ett beslut till gagn för fosterlandet, känner man nu harm, oro och bekymmer. Jag kan säga detta så mycket mera, som jag af fullaste hjärta röstade för förslaget. Jag ansåg, att jag gjorde mitt fosterland en tjänst, och jag skäms ej att tala om det, men det vill jag säga: så djupt känner jag ansvaret af hvad jag då gjorde, att hade förslaget segrat med endast en röst i den gemensamma voteringen, skulle jag nu ha ansett mig skyldig att ställa min plats till valmännens förfogande. Tro icke, mina herrar, att, då jag säger detta, jag på minsta sätt klandrar dem, som röstade för förslaget. Jag ursäktar mig själf på samma gång som majoriteten; vi voro missledda, man hade, om icke direkt fört oss bakom ljuset, så dock åtminstone gifvit oss minst sagdt bristfälliga uppgifter. Jag klandrar icke de civila ledamöterna i kommittén. Det var icke godt för dem att kunna sätta sig in i en mängd af de rent militära detaljerna eller kontrollera riktigheten af uppgifterna, som för öfrigt lämnades af deras så skickliga militära medarbetare i kommittén. Jag klandrar till en viss grad ej heller dessa militära ledamöter; jag är viss, att de handlade efter sin öfvertygelse, fast deras ansvar för begångna misstag är större. Men jag klandrar kommitténs sammansättning, ty där hade icke inrymts en enda plats åt de militära motståndarne till Boden-förslaget. Herrarna veta mer än väl, hvad en tidning sade om vägen till Boden — »den har gått öfver *felaktiga beräkningar* och *undertryckta meningar*». Huruvida det är sant och i hvilken utsträckning, vågar jag icke afgöra, men *det* är säkert, att de röster, som då höjdes mot förslaget, tystnade snart — så framt de icke *tystades*.

Kunde man begära af oss, att vi skulle handla annorlunda, när det lades så starka skäl i vågskålen? Kommen ihåg till exempel, hvad herr statsministern själf sade i Andra Kammaren vid dess aftonsammanträde. Då han förordade anslaget till Boden, yttrade han: »Det är just därför att jag har denna öfvertygelse, som jag stannat på den post, jag har, ty tro mig, mina herrar, jag anser denna fråga så viktig, att i samma stund jag kommer på det klara med, att den icke omfattas af svenska Riksdagen, då vill icke vidare jag

*Anslag för
fortsättande
af arbetena å
fästningen
vid Boden.*
(Forts.)

*Anslag för
fortsättande
af arbetena å
fästningen
vid Boden.*
(Forts.)

stanna kvar på denna plats.» Äfven jag ser med särskild tillfredsställelse, att herr statsministern fortfarande är kvar på denna plats, fast jag ju icke vet, *hur länge* han ämnar kvarstanna eller med *hvilka känslor*, därest de farhågor, jag hyser, skulle besanna sig och det skulle visa sig, att man här begått icke blott ett ekonomiskt utan ett ödesdigert *militäriskt* missgrepp, och det just på den grund, att man dömt förhastadt, tagit en konklusion, fix och färdig, utan att tillräckligt grundligt undersöka premisserna.

Mina herrar, ännu så sent som i dag på morgonen såg jag i en tidning en artikel, undertecknad H. J—dt, hvilken ovillkorligen förde i mina tankar sekreteraren i befästningskommittén. Där talas om *fästningars strategiska betydelse*, om Sevastopol, Metz och Paris; där talas om Moltke, och man framhåller, huru viktigt det är i synnerhet för en underlägsen armé att ha stöd af en fästning — att man blir nödgad att från början uppträda försvarsvis med kanske något underlägsna krafter och då måste se till, att man har stödet af en permanent befästning för att kunna hejda invasionen. »Tanken föres härvid osökt till vårt nordligaste landskap och dess försvar, hvilket måhända måste anförtros åt underlägsna och, i jämförelse med vår eventuella motståndares, sämre utrustade trupper. Om någonsin en fast stödjepunkt är berättigad, måtte det väl vara i denna aflägsna landsända. Det förefaller, som man ej behöfde vara »sakkunnig» för att inse detta.» Nej, mina herrar, jag är visst icke sakkunnig, och jag har ju hört talas mycket i detta ämne dessa dagar, senast vid ett föredrag, som en med denna skribent liktänkande högre militär höll för kammarens ledamöter. Men det är dock icke därmed sagt, att dessa herrar ha rätt; det är icke sagt, därför att man kommer till en sådan *konklusion*, att *premissen är riktig*. Jag skall återkomma till detta längre fram.

Jag talade om de auktoriteter, som ledt oss in på denna väg. En auktoritet var ju år 1900 den dåvarande generalstabschefen. Man hade visserligen bort hafva i minnet, hvad han yttrade, då han satt i 1880 och 1882 årens landtförsvarkommitté, där han tillsammans med Ernst von Vegesack och C. G. Breitholtz reserverade sig mot den då föreslagna öfningstiden och därvid uttalade, att »med bestämmandet af de *90 dagarna* anse vi därför att man uppnått *gränsen af den minsta tid*, som detta förslag kräfver», och man hade bort jämföra dessa ord med hvad han sagt 10 år därefter, då han som statsråd förordade den kungl. propositionen om nytt härordningsförslag med 90 dagars öfningstid vid urtima riksdagen. Han sade då: »Efter hvad jag yttrat, bör det icke förvåna herrarna, om jag slutar med att ställa en ur djupet af mitt hjärta gående bön till eder alla att godkänna detta förslag. *Gören I detta, så skolen I vinna det målet, att vårt fosterlands oberoende är tryggadt; I skolen hälsas med tacksamhet af hela eder samtid, af alla i landet, och I skolen välsignas af edra barn och edra efterkommande*»!!!!

Det är allt rätt egendomligt att se, huru 10 år kunna inverka

på uppfattningen. Jag skulle vidare kunna anföra, huru han i statsverkspropositionen år 1899 affärdade den viktiga inlandsbanan bara med några få ord: »Till sist visas, att huru stora tjänster än en inre järnväg genom Norrland, hvars utförande dock efter allt att döma vore öfverlämnadt åt en oviss framtid, skulle kunna göra försvaret, den ingalunda kunde ersätta en fästning, som under alla förhållanden vore nödvändig.» År 1904 däremot förordade han såsom chef för generalstaben banans byggande på *det allra varmaste*. Jag fruktar, att det är genom *hans* ord, som frågan om denna viktiga inlandsbana, hvilken jag anser vara den betydelsefullaste länken i vårt försvar, blef undanskjuten till förmån för anslaget till Bodens genomdrifvande. Sedermera har denna viktiga fråga ytterligare försumpats genom Riksdagens beslut förlidet år om undersökning af hela sträckningen ända ned till västkusten.

*Anslag för
fortsättande
af arbetena å
fästningen
vid Boden.*
(Forts.)

Alltnog, vi hade tungt vägande auktoriteter för oss, på hvilka väl äfven ansvaret i första rummet måste falla. Jag vill icke längre hålla på med att söka ursäktas oss, som röstade för förslaget. Vår bästa ursäkt är väl dock, att vi hoppades och trodde oss handla rätt. Men nu stå vi på den punkt, där vi måste fråga oss: Hvad skall man göra?

Nu har utskottet sagt, att en kommitté bör tillsättas. Ja, låt vara, men *hvem* skall tillsätta den, *hur* skall den tillsättas? Det är på detta, som allt hänger. Ty blir den icke *opartiskt* tillsatt, blir där utöfvadt något tryck på de militärer, som komma in i denna kommitté, inrymmer man icke där plats äfven åt *Boden-motståndarne* — ja, mina herrar, låt oss då för Guds skull slippa denna kommitté, eljest blir den sista villan värre än den första. Nu vet jag, att man säger: hvarför yttrar ni detta? Ja, jag är visserligen den obetydligaste af de obetydliga, mina herrar, i denna kammare, och det vill icke säga så litet; men icke dess mindre anser jag det vara min plikt att i denna viktiga fråga uttala mina tankar. Man har bedt mig att icke yttra mig, icke störa friden och lugnet — hvad tjänar det till att måla den eller den på väggen; han kan nog komma i alla fall. Ja, mina herrar, den personen är redan framme; oron är djup i hela landet. Jag anser det vara min plikt som representant att säga ifrån, icke blott för de ekonomiska besynnerligheternas skull, utan enär jag anser detta rent af som en fara för vårt försvars utveckling. Jag ber eder, mina herrar, betänka, huru det skall gå, om Riksdagen den ena gången efter den andra i fosterländsk omtanke beviljar höga anslag, så höga som för vårt fattiga folk är möjligt, och resultatet sedan blir sådant som här. Hvart skall det då taga vägen med förtroendet för regeringens ord och ifvern för försvaret här i landet? Jag ber eder ursäktas, mina herrar, om jag yttrar mig något häftigt; skrif det på kontot af den sorg, jag känner, men äfven af min *fosterlands-kärlek*.

Hvad skall man nu göra? Det är kommittén, som skall söka utreda denna trassliga härfva. Man har flera utvägar att välja på.

Anslag för
fortsättande
af arbetena å
fästningen
vid Boden.
(Forts.)

Man kan utvidga fästningen väster ut, ta det ena berget med efter det andra, tills man kanske slutar först uppe vid norska gränsen. Det är möjligt, att man vill beträda den vägen; men jag tror, att pengar komma att fattas dessförinnan. Skall man vidhålla befästningskommitténs förslag, skulle det väl vara under förutsättning, att man fortfarande anser, att kommittén haft rätt. Skall man bygga ett dubbelt brohufvud eller blott inskränka Boden till en spärrfästning, som kan hållas någon tid utan att vara fullt effektiv? Ja, det beror naturligtvis på hvad den blifvande utredningen ger vid handen. För min del säger jag att, med den uppfattning, jag nu har fått — och jag har försökt samvetsgrant sätta mig in i allt detta, så långt som för mig varit möjligt med min svaga begåfning — så hyser jag en stark tvekan, om det icke dock varit bättre, att vi *aldrig beslutat fästningsanläggningen*. Jag är icke öfvertygad, att man icke, om man fortsätter, slutligen får en fästning till namnet men icke till gagnet, på hvilken man måste hänga etiketten: detta skall föreställa en fästning. Skulle vi komma därhän, så stå vi inför en sorglig situation. Ingen, jag försäkrar det, ingen kan högre än jag önska, att jag måtte få orätt och att dessa mina farhågor icke måtte besannas.

I slutet af mitt anförande skall jag tillåta mig framställa några frågor, hvilkas besvarande nog kan vara af intresse. Det beror dock på, huru det svaret kommer att afgifvas. Det är nog ganska lätt att därvid kasta mig, som icke är tillräckligt sakkunnig, ur sadeln, men kritiken skall nog icke så lätt låta sig afvisas, den kritik, som finnes utanför dessa dörrar, bland våra officerare, hvilka skola bedöma, hvem som har rätt i denna viktiga angelägenhet.

Jag sade nyss, att för att komma till riktiga konklusioner fordras, att premisserna skola vara riktiga. Jag hoppas att så långt äro vi ense. Nu har man alltid sagt, att fästningar äro nödvändiga för Norrlands försvar, men därmed är icke bevisadt, att Boden är gynnsamt för en fästnings anläggande. Jag vet mycket väl, att man säger sig icke kunnat finna någon bättre plats, men med detta påstående har man icke bevisat, att Boden-anläggningen kommer att uppfylla de kraf eller förutsättningar, man måste ställa på en effektivt försvarbar befästning.

Hvad nu först *kostnadsfrågan* angår, är möjligtvis denna den minst viktiga, men man måste därvid taga i öfvervägande, om kostnaden öfverstiger landets bärkraft eller icke, och det ser ut, som om man vore på god väg att nå denna gräns. Jag erinrar om de afgifna försäkringarna från de båda cheferna för landtförsvaret vid 1899 och 1900 års riksdagar, att en spärrfästning skulle kosta endast 7 millioner kronor samt en operations- och förrådsfästning blott 1,800,000 kronor mer eller kanske, såsom departementschefen sade 1900, »en eller annan million mera», men att kostnaden skulle stiga till så afsevärda belopp, var aldrig att befara.

Sedan kommer naturligt i betraktande fästningens motstånds-

kraft och *hållbarhet* under tillräckligt lång tid för att gifva valuta för de utlagda penningarna.

En annan premiss är frågan om *förbindelselinjernas upprätt-hållande* under mobiliseringen. Vi hafva nu en enda järnväg dit upp, kustlinjen. Är det sagdt, att vi kunna underhålla förbindelsen med denna? Är det sagdt, att nödigt antal trupper kan hinna upp med denna bräckliga förbindelse? Jag vågar icke besvåra kammaren med att uppehålla mig vid dessa dock så viktiga detaljer, men måste inskränka mig till att blott antyda de punkter, hvarom så olika meningar råda, och jag tror åtminstone icke, att man i vissa hänseenden lämnat fullödiga bevis för premissernas riktighet.

En annan premiss, som icke heller är bevisad, är *möjligheten att anskaffa tillräcklig besättning* till fästningen. Jag vet mer än väl, att det talas om en mindre säkerhetsbesättning, hvartill skulle komma en krigsbesättning. Men denna skall utgöras af reservformationer. Men, mina herrar, vi hafva ännu icke något befäl till reservformationerna, vi hafva ju icke ännu ordnat denna fråga, och i alla fall, det är med dessa ännu *obefintliga* reservformationer, som fästningen skall försvaras. Då göres kanske den invändningen, man får taga af fältarmén samt beräkna en så och så stor styrka, som förlägges till Boden. Det har äfven nämnts siffror, som äro ganska betydliga, men jag tror, att därom är man ense, att vår fältarmé tål icke vid en alltför stor minskning. Själftva fästningens läge är sådant och omfattningen så betydlig, att den kräfver en mycket stor besättning. Man har sagt: en fördelning, möjligtvis en och en half, och det finnes nog de som säga t. o. m. tvenne arméfördelningars trupper. Då återstå fyra arméfördelningar för landets försvar i öfrigt. — Jag ser statsutskottets ärade ordförande göra anteckningar, och jag ber honom vara öfvertygad, att det är icke jag, som uppfunnit dessa siffror. — Mina herrar, det behöfves vid Boden till att börja med en *permanent* besättning. Det är ju icke sagdt, att vi veta, när kriget bryter ut; är det säkert, att vi då hinna mobilisera i tid? Det är ju vanligen så, att det land, som hotas, mobiliserar sist, för att icke provocera, såsom det heter, och i den ställningen skulle vi nog äfven befinna oss. Är det då sagdt, att vi skola hafva andra förbindelsevägar eller att vi skola hinna att få trupper dit upp i tillbörlig tid? Jag vågar bestrida detta. Det behöfves en permanent besättning i Boden. Men, säger man, vi komma att hafva militära skolor dit förlagda. Är det då meningen, att skolorna skulle utgöra säkerhetsbesättning? Men då de icke kunna räcka till för hela fästningen, utan endast för vissa fort, skall man då låsa igen de andra fortet, taga hem nyckeln och hänga upp den på en spik?

Jag förbigår nu sådana småsaker, som att en af förutsättningarna vid fästningens förläggning var, att småforsarna i älven icke skulle frysa till om vintertiden. Men den håller icke streck, ty älven fryser. Jag vill heller icke uppehålla mig vid frågan om fästningens förmåga att hålla sig under någon längre tid, för den

*Anslag för
fortsättande
af arbetena å
fästningen
vid Boden.*

(Forts.)

Anslag för
fortsättande
af arbetena å
fästningen
vid Boden.

händelse en fientlig kår inneslöte fästningen innan fältarmén hunnit fram, därvid han blott behöfde detachera en styrka, obetydligt större än fästningens besättning, för att hålla denna i schack samt därefter helt lugnt fortsätta söderut.

(Forts.)

Jag öfvergår i stället till frågan om Boden såsom förrådsfästning. Men förråd behöfva förnyas årligen, antager jag, åtminstone lifsmedlen. Är detta medräknadt i kostnaden? Det är för öfrigt af vikt, att förråden ligga skyddade, och det har uppgifvits, att man skulle hafva funnit en sådan plats — men det har äfven blifvit mig sagdt, att detta icke är förhållandet, att det icke finnes någon enda plats i fästningen, som är skottfri. Detta är dock en ganska afsevärd omständighet. För öfrigt, om äfven en sådan plats skulle finnas med åtminstone relativ trygghet, är den så pass rymlig, att man där kan få plats för kaserner, förrådsbyggnader och verkstäder? Ligger den så, att den är skyddad mot öfverrumpling, eller icke? På tal om förråden erinrar jag mig hvad chefen för landtförsvarsdepartementet sade i Andra Kammaren 1900: »Denna inre järnväg är utan tvifvel af stor militär betydelse, men den har i ganska afsevärd grad blifvit ersatt genom Ofotenbanan, såvida man får en befästning vid Boden. Ty man kan ju på den banan stå i förbindelse med den öfriga världen öfver Ofoten och kan på densamma få förnödenheter sig tillsända. Jag kan ju ock påräkna förstärkningar på denna väg från broderlandet. Ja, mina herrar, »Glommenlinjen» talar möjligen ett annat språk, och jag undrar, hvad vi på senare tid fått från »broderlandet» annat än föga vänskapsfulla ord, och på sådana ord lärer icke en armé kunna lefva, huru kraftiga de än må vara. Jag sade, att möjligtvis ligga förråden skyddade för beskjutning, ehuru uppgifterna härom ej tyckas vara fullt tillförlitliga, men de ligga öppna utan stormfritt skydd, såsom i fästningar i allmänhet bör vara fallet, och hvad kan då hända? Det finnes ett så godt som bevingadt ord, nämligen »Boden-dimman», en dimma, som ofta och långt fram på dagen insveper fortbergen och deras omgifningar. Antag, att det råder dimma, snöstorm eller mörker, är det icke tänkbart, att ett öfverrumplingsförsök göres under dylika omständigheter, att fienden bryter in i fästningen? Och med den ringa besättning, som där finnes, fruktar jag, att den möjligheten icke är utesluten, att förråden på detta sätt förstöras, antändas eller blifva sprängda i luften. — En annan sak; den omständigheten, att befästningen är anlagd på höga bergskullar i förening med de faktorer, jag nyss nämnde, dimma och snöyra m. m., gör, att på vissa håll i följd af de s. k. döda vinklarne, som äro ganska betydliga och ej från andra fort kunna flankeras med verksam eld, faran för öfverrumplingsförsök ökas i oroväckande grad. Det blefve äfven svårt att drifva fienden från dessa »döda vinklar», om han lyckats smyga sig dit. För att möjliggöra detta måste man återigen tänka på utvidgningsarbeten, eller ock återkommer man till samma sak, jag förut framhållit, den kinkiga besättnings-

frågan. Går denna fråga ut genom en dörr, kommer den in genom en annan.

Det har talats om materialprisen, det vore intressant att gå litet närmare in på detta kapitel, men då jag icke vill alltför mycket taga herrarnas tålmod i anspråk, vill jag blott härvidlag få som min mening uttala, att när, såsom man torde minnas, anmärkning gjordes i medkammaren, att möjligtvis materialerna blifvit något för dyrt betalda, åberopades såsom stöd härför Riksdagens uttalade önskan, att staten borde såvidt möjligt uppmuntra den inhemska industrien. Ja, naturligtvis har detta varit Riksdagens mening, men å andra sidan ber jag blott, utan att på något sätt inlåta mig på frågan, om det betalats för högt pris eller icke — det skulle taga för lång tid — att få pointera och stryka under, att det icke kan hafva varit Riksdagens mening att gynna den inhemska industrien genom utdelande af oskäligt höga premier. Jag inlåter mig icke på frågan, om så skett, men jag vill fästa uppmärksamheten på saken, samt vill äfven för dem, som äro intresserade för saken, påpeka en liten, enligt min tanke, synnerligt pikant skrifven broschyr, som utkommit i dessa dagar med titel: »Staten och den inhemska industrien.» Det är märkliga saker, som i denna bok afhandlas.

Innan jag slutar ber jag att på det kraftigaste få understryka det faktur, att ehuru utskottet tydligen velat omsorgsfullt emballera och vaddera betänkanudet för att göra formen möjligast mjuk, har dock äfven utskottet funnit, att Riksdagen behandlats *på ett föga lämpligt sätt*. Jag skulle för min del gärna vilja begagna *starkare* uttryck, jag är icke någon vän af att man emballerar dylika saker för mycket, när det är fråga om fosterlandets intressen, men här ser det ibland så ut, som om man väl hade rätt att *begå* en hel del saker mot landet och representationen, men det strider mot den goda tonen att *benämna* dessa saker *med deras rätta namn*. Det återstår nu blott att till den, som åtagit sig uppdraget att föra krigsministerens talan, framställa några frågor, ehuru jag väl knappast kan hoppas få dem besvarade, om ock herr statsministern deltagit vid dessa frågors afgörande och visserligen borde känna dem ganska grundligt. Min första fråga är denna: Har icke krigsministern erhållit några upplysningar från den i Boden arbetande kommissionen, hvilka kunde vara till ledning för bedömandet af frågan rörande planen för denna fästning? Jag begär visserligen icke att få veta hemligheter, men nog har man redan nu kommit på det klara med, om man behöfver vidare *utvidga* fästningen, om planen »är *bra såsom den är*», eller om man af vissa hänsyn nu blott ämnar försöka att göra det bästa möjliga af hvad man redan gjort?

Min andra fråga är: Finnes det med *nuvarande kommunikationsförhållanden* någon *sannolikhet* för att till *öfre Norrland* kunna sammandraga *erforderliga stridskrafter till besättning i Boden och till fältarmefördelning?*

Äro sjetta fördelningen och de depottrupper, som skola för-

*Anslag för
fortsättande
af arbetena å
fästningen
vid Boden.*
(Forts.)

Anslag för fortsättande af arbetena å fästningen vid Boden. läggas i Boden vid mobilisering, jämte landstormen, *tillräckliga både för besättning och fällarméafdelning?*
Tillåter vår härorganisation en tillräcklig säkerhetsbesättning, i fästningen?

(Forts.) Äro några åtgärder påtänkta för att hindra öfverrumpling, om fästningen endast har den svaga säkerhetsbesättningen, när dess förbindelser afbrytas?

Är det sant, att fortbergen äro så beskaffade och fortens så belägna, att stora fiendliga afdelningar kunna finna skydd flerstädes i fortens omedelbara närhet och ej kunna åtkommas af artilleriet?

Är det sant, att järnvägen Narvik - Luleå med lätthet kan förbindas med järnvägen Luleå - Morjärv genom ett mycket enkelt arbete och utom räckhåll för fästningens kanoner?

Det torde för herrarne kanske ej vara bekant, att dessa båda järnvägar genom en besynnerlig fantasi af vederbörande blifvit dragna parallellt och alldeles invid hvarandra, på en sträcka af 7 å 8 km. Det gör kanske ej så mycket, om fienden genom nedläggandet af några räls åstadkommer en förening mellan bägge linjerna, då han ju i alla fall med lätthet kan skicka upp kavalleri till någon tunnel och genom sprängning af denna afbryta förbindelsen till Riksgränsen — Narvik, men jag vill dock påpeka det besynnerliga däruti, att då fästningen ju skulle utgöra en nyckel för kommunikationslinjerna, hvilken så mycket talats om, järnvägarnes föreningspunkt icke blifvit lagd så, att den kunde behärskas af fästningens kanoner.

Min nästa fråga är:

Finnes någon plats för förråd, verkstäder m. m. samt kaser- ner för de afdelningar, hvilka vid mobilisering ej rymmas i fortens, hvilken plats är under skydd af den nuvarande bestyckningen, tryggad mot bombardemang af vanligt belägringsartilleri; är denna plats nog rymlig, och har den tryggade förbindelser med fästningens olika delar?

Voro de grunder, efter hvilka Bodens bestyckning bestämdes, i öfverensstämmelse med gällande åsikter om fästningsartilleri?

Äro åtgärder vidtagna för tjänsten i pansartorn m. m. under stark köld?

Äro kasematter och andra rum i fortens afsedda att nu fullbordas komplett, så att de utan vidare kunna tagas i besittning för sina ändamål?

Har man någon erfarenhet om sanitära förhållanden i bergskasematter, så utrustade som Bodenfortens nu blifva?

Huru mycket skog tänker man röja bort i fredstid, och hvilka aftal eller inköp af mark hafva planerats härför? Är det sant, att skottfälten på sina ställen endast äro 25 m. långa och ej kunna ökas ens genom skogsröjning?

Krigsministern har visserligen förklaradt, att inga dominerande höjder finnas i fästningens närhet, som behöfva indragas i fortlinjen, men behöfver, för att Boden skall blifva ett effektivt dubbelt bro-

hufvud, då ej Heden, såsom lär hafva varit föreslaget, äfvensom kedjan Kallsjö-, Unders-, Lång- och Tallberget indragas i fortlinjen?

Det torde nog vara mycket att ytterligare fråga och säga i denna sorgliga affär, men jag vill icke längre sätta herrarnes tålamod på prof. Såsom utskottet formulerat sin hemställan, är ingenting annat för mig att göra än att gå med på utskottets förslag, i förhoppning, att *kommittén måtte blifva så tillsatt, att icke blott Boden-beundrare utan äfven Boden-opponenter blifva representerade bland dess militära ledamöter.* Jag måste därför yrka bifall till utskottets förslag.

Anslag för fortsättande af arbetena å fästningen vid Boden.
(Forts.)

Herr talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till nu pågående sammanträdes fortsättande till kl. 7 på aftonen.

Grefve Hamilton: Såsom ledamot i 1897 års befästningskommitté samt reservant mot dess beslut beträffande en fästningsanläggning vid Boden må det tillåtas mig att ett ögonblick taga kammarens tid i anspråk.

Någon öfverraskning bereddes mig naturligtvis icke, då jag af den kungl. statsverkspropositionen fann, att anläggningskostnaderna för Boden, som af kommittén beräknats till 8,700,000 kronor, komma att uppgå till mer än dubbla detta belopp eller nära 19,000,000 kronor. Redan i befästningskommittén framhöll jag icke allenast, hurusom någon utredning icke ävägabragts rörande det förhållande, hvilket de olika försvarsgrenarna, här, flotta samt det fasta försvaret, borde intaga till hvarandra, sedt från budgetssynpunkt, och ej heller någon allsidig utredning rörande landets strategiska läge och försvarskrafternas användning, utan framhöll äfven, att kostnaderna för Boden komme att uppgå till öfverskådliga belopp, därest denna fästning skulle anläggas såsom operationsfästning. Under debatten 1900, då första gången anslag beviljades till Boden, uttalade jag farhågan, att Riksdagen, därest fästningsbyggnad beslötes, skulle komma i frestelse att låta millionerna rulla dit, till men för andra vida viktigare försvarsändamål. Ja, mina herrar, Bodens fästning kommer säkerligen att kosta vida större belopp än de 19 millioner, som numera anses vara tillräckliga. Det finnes säkerligen många höjder, som nu sakna fort men i framtiden måste befästas. Afståndet mellan de nordligaste båda forten t. ex. är cirka fem km., hvilken sträcka säkerligen behöfver starkare försvarsverk än förr varit påtänkt. Jag vågar förutspå, att Boden kommer att få många flera Vaberg än någonsin Karlsborg. Kan det vara skäl i att låta millioner rulla till Boden, till skada för försvaret i sin helhet, i synnerhet då man är tämligen förvissad om att ett hufvudanfall mot Sverige icke kommer att ske mot Norrlands ödemarker utan mot landets hjärta. Det har visserligen framhållits af beundrarne af Bodensidén, att flottan skall försvara våra kuster, och att vi borde fästa vår uppmärksamhet hufvudsakligen på vår nordöstra landgräns. Men skall flottan kunna för-

*Anslag för
fortsättande
af arbetena å
fästningen
vid Boden.*
(Forts.)

svara kusterna, behöfver den replipunkter, och sådana saknas, ty Oscar-Fredriksborg är icke någon replipunkt, sådan flottan behöfver, utan blott en rättfälla. För erhållande af en sådan punkt i Stockholms närhet måste dess yttre skärgård befästas, och skall flottan kunna försvara Norrlands kust, bör en fästning anläggas vid utloppet af någon af dess älfvar. Hvad det rörliga försvaret beträffar, måste man erkänna, att det vidlades af många svagheter, och jag hemställer, huruvida man icke först borde försätta detsamma i fullständigt skick och anlägga för flottan erforderliga replipunkter, innan man tänker på att göra Boden till en operationsfästning. De ekonomiska sår, Boden förorsakat, kunna emellertid läkas genom svenska folkets uppoffringar, men det finnes en annan sida af frågan, som är mer betänklig. Under befästningskommitténs dagar framhölls, hurusom Boden behöfde en säkerhetsbesättning af endast några tusen man, och att Boden skulle utgöra en replipunkt för sjätte arméfördelningen; nu däremot anses, att sjätte arméfördelningen åtgår till själfva Bodens försvar, och i fall en utvidgning af Boden befinnes nödig, skulle äfven femte arméfördelningen erfordras för detta försvar. Men det är tydligt och klart, att skulle en tredjedel eller fjärdedel af armén bindas vid Boden med dess dåliga kommunikationer, bestående af en järnväg, men en mängd öfver älfvarna ledande broar, hvilka kunna sprängas när som helst, så torde landets försvar i dess helhet därigenom betänkligt försvagas. Man framställer kanske till mig den frågan. Vill ni då icke försvara öfre Norrland? Jo, hvarje tum af den svenska jorden är mig lika kär, antingen det är Skåne eller Norrland. Viktigast för vårt försvar är dock att hastigt kunna föra våra trupper till hvarje hotad punkt, och det viktigaste i afseende å Norrlands försvar är den inre järnvägsförbindelsen, inlandsbanan. Förutan den kommer man icke långt med försvaret däruppe. Men inlandsbanan, den mäkta vi icke anlägga, kan man invända. Den del däraf, som ligger norr om Östersund, komme säkerligen icke att kosta mer än Bodens fästning skulle komma att kräfva, därest den göres till en ordentlig operationsfästning.

Utskottet har föreslagit, att befästningsfrågan skulle hänskjutas till en kommitté, och jag delar fullkomligt utskottets mening därvidlag. Jag hoppas, att denna kommitté må få i uppdrag icke allenast att beräkna kostnaderna hvad Boden angår, utan äfven att taga i öfvervägande försvaret i dess helhet, samt att denna kommitté måtte besättas med själfständiga, oberoende män, hvilka icke i förväg sett sig blinda på Boden. Jag uttalar denna förhoppning ingalunda för att rikta något klander mot den nuvarande chefen för landtförsvarsdepartementet, som icke tagit initiativet till Bodens befästande, icke heller vill jag uttala något klander mot mina kamrater i befästningskommittén. Nej, jag önskar ej, att detta olyckliga kommittébetänkande må blifva ett tveeggadt svärd i deras händer, fastän, uppriktigt sagdt, i dag kännes det lugnt, att jag icke med min röst vare sig i be-

fästningskommittén eller i Riksdagen bidragit till tillkomsten af detta olycksbarn, som vi kalla Boden.

*Anslag för
fortsättande
af arbetena å
fästningen
vid Boden.*

(Forts.)

Friherre Palmstierna: Visserligen kunde det synas öfverflödigt att här uppträda i dag, då icke något yrkande gjorts om afslag på utskottets hemställan i denna punkt och icke heller något direkt klander riktats mot utskottet, men då här uttalats en del åsikter — i synnerhet af den förste talaren — som jag icke på något sätt kan dela, anser jag det nödvändigt, att någon röst höjes äfven från dem, som betrakta Boden från en annan sida.

Han började med att säga, att nihilisterna fått rätt. Därmed menade han icke, såsom han sade, försvarsnihilisterna utan dem, som voro nihilister i afseende på anläggandet af Boden, och det var icke nu på samma sätt som då man med glädje och stolthet erkände, att Bodens fästning var bra. För min del får jag säga, att jag var med om beslutet 1900, och jag har icke ändrat åsikt, utan jag skulle fortfarande med glädje och stolthet rösta för en fästnings anläggande i Norrland, och detta just vid Boden. Jag tror, att det är nödvändigt att hafva en fästning däruppe i denna i visst hänseende vår ömtåligaste del. Jag tror, att det är nödvändigt att hafva en fästning däruppe för att underlätta och stärka mobiliseringen af de trupper, som äro afsedda att vara säkerhetsbesättning för den norrländska linjen och för reservtrupperna. Därigenom kan man lättare organisera dessa och bereda lättnader för vår fältarmé, ifall den skulle behöfva uppträda öster om Lule-älf. Därigenom kan man äfven bättre behålla Lule-älf's norra strand och lättare disponera hela armén, om man har en säkerhetsbesättning uppe vid Boden. Och om vi behöfva retirera, så är återtagets lättare, om vi behålla Lule-älf's norra strand. Vi veta nämligen, att järnvägsförbindelsen, äfven om den icke är afbruten, är mycket lång, och det tager lång tid att där kunna koncentrera 6. arméfördelningen och de öfriga trupper, som på grund af krigsläget kunna vara nödvändiga att hafva dit upp. Under tiden är det nödvändigt att hålla just den platsen; med den hålles öfvergången öfver Lule-älf, där eu mängd landsvägar och tre järnvägar mötas. Just där är det strategiska läget för en fästning.

Hvad det *taktiska* läget för fästningen beträffar — om jag får begagna det uttrycket — så har det vissa säregna fördelar genom de olika höjderna, hvilka befastas med väl bestyckade pansartorn, och då dessa torn äro nedsprängda i bergen, är det synnerligen svårt för fienden att demontera dem, och genom sin eld behärska de den kringliggande terrängen.

Den förste talaren yttrade sig om de döda vinklarna, men döda vinklar stå icke riktigt bra ihop med de kastpjäser, som ingå i bestyckningen.

Han talade äfven om den stora besättning, som skulle kräfvas, och han framhöll, att det hade sagts för honom, att det skulle fordras kanske två arméfördelningar. Ja, det kan ju sägas hvad som helst,

Anslag för
fortsättande
af arbetena å
fästningen
vid Boden.

(Forts.)

men för min del är jag öfvertygad, att det behöfs hvarken en eller två arméfördelningar såsom säkerhetsbesättning å fästningen. Fästningens ändamål är just att spara folk och att göra det möjligt för fältarméen att operera framför, bakom eller på sidan om fästningen.

Han talade äfven mycket om *undertryckta militära meningar*, som icke skulle hafva kommit fram, då frågan behandlades. Jag tror icke, att här i landet finnas många undertryckta militära meningar. Jag tror, att yttrandefriheten både bland militärer och andra är stor, och att det icke finnes några undertryckta militära meningar, men det kan man tala om i andra länder.

Slutligen kom den värde talaren fram med frågan om material-prisen. Han sade, att Riksdagen visserligen sagt, att man borde uppmuntra den inhemska industrien men dock icke så, att man gaf oskäligena premier. Om man sammanställer detta med hvad han ytttrade under fortsättningen af sitt anförande, att han icke tyckte om *vadderade emballage*, så, då han sade, att han icke visste, om prisen varit oskäligena, förefaller det mig vara en ganska tydlig insinuation, att det betalats alltför oskäligena pris. Jag har tagit mig friheten att taga reda på prisen. Det skulle väl gälla Bofors-Finspong, men jag vill icke trötta kammaren med att fullständigt läsa upp priserna, de finnas dock här tillgängliga för hvem som helst. Jag vill endast säga, att hvad dessa pansartorn beträffar, infordrades anbud från olika håll. Då var det konstruktionen från Chatillon i Frankrike, som ansågs synnerligen fördelaktig, och den bjöds ut för 89,000 kr. per pansartorn. Regeringen ansåg, att konstruktionen var bra, hvarför den skulle tagas, och man beställde fyra stycken pansartorn. På samma sätt tog man fältartilleri från Krupp och betalade äfven då konstruktionen tämligen ordentligt med rättighet att få göra det hemma. Sedan skulle Bofors göra de återstående fyra tornen. Det blef något dyrare. De kostade 96,000 kr. Den s. k. förlusten, som härigenom uppkommit, belöper sig till cirka 44,000 kr. Men om man räknar bort tullen, som icke betalas för krigsmateriel, och å andra sidan tager i betraktande den inhemska industrien, som tvungit ned de utländska priserna här, tror jag man kan säga, att förlusten är ingen. Om därtill läggas öfriga saker, som blifvit beställda dels i utlandet och dels vid Bofors, såsom 12 cm. kanoner, pansargranater, fältkanoner m. m., kommer man upp till en vinst af 901,000 kr., som landet gjort genom beställningar inom landet, så att summa summa tror jag icke man kan säga, att oskäligen höga premier blifvit lämnade åt den inhemska industrien.

Herr Pettersson, Fredrik Emil: Jag har blifvit uppkallad af de två första talarne, och jag ber då att få nämna, att jag ansett mig böra begära ordet, emedan jag varit ledamot af den mycket förkättrade befästningskommittén, som just hade med Boden att göra. Jag kände mig smärtsamt berörd af hvad min kommitékamrat på skånebänken yttrade, då han ganska tydligt accentuerade sin önskan,

att den nya befästningskommittén måtte komma att bestå af fullt själfständiga män. Jag vågar påstå, att själfständiga åsikter gjorde sig gällande i den gamla befästningskommittén äfven. Ingens åsikt blef därstädes undertryckt. Därom vittna tydligt såväl hans egen reservation som öfriga i ämnet afgifna fristående meningar.

*Anslag för
fortsättande
af arbetena å
fästningen
vid Boden.*

(Forts.)

Den förste talaren sade, att det hade varit bättre, om denna fästning aldrig hade blifvit anlagd. Ja, det togs nog i öfvervägande den saken äfven, innan kommittén beslöt sig för att förorda fästningens byggande. Men då ber jag att i hans minne få återkalla, huru försvarsplanen fordom såg ut, innan någon befäst punkt var påtänkt i Norrland. Försvarsplanen var då den, att allt försvar skulle samlas vid Ångermanälven, och allt land norr om denna älf skulle redan från krigets början prisgifvas och truppförbanden i nordliga Sverige dragas söder om älven. Detta var onekligen en föga tilltalande försvarsplan, och i och med detsamma som vår försvarsförmåga blifvit utvecklade fann man också, att försvarsgränsen borde flyttas fram, och det var intrycket af att det för detta ändamål var nödvändigt att hafva en permanent befästad plats, för förråd m. m. för den norrländska fördelningen, som gjorde att Boden tillkom. Om själfva platsen för denna befästning kunna meningarna möjligen vara delade, men den nuvarande platsen har den fördelen, att den behärskar ett viktigt vattendrag, Lule älf, och med fullbordandet af fästningen Boden framflyttades också försvarsgränsen från Ångermanälven till Lule älf.

Här har sagts, att ett blifvande anfall kommer att riktas mot hjärtat af Sverige. Mina herrar, ingen vet, hvar ett möjligt anfall kommer att ske, och man kan med skäl frukta, att det kommer att riktas både mot den ena och den andra punkten samtidigt samt riktas både till sjös och lands. Men man kan också hoppas, att i och med flottans utveckling, som vi alla gemensamt arbeta på, aflägsnas alla landstigningsförsök mot de mera vitala delarna, och att landstigningspunkten flyttas ut så långt som möjligt. Då återstår landgränsen, och det är den, som vi tänkt oss skola försvara medelst Boden.

Angående kostnadsberäkningen, som den förste talaren nämnde, måste man tyvärr gifva honom fullkomligt rätt, och det är ytterst obehagligt för kommittén, att den blifvit så öfverskriden. En kontroll af denna kostnadsberäkning kunde emellertid icke falla fullkomligt inom ramen af lekmanarbetet inom befästningskommittén, och det vill jag säga, att om Kungl. Maj:t dessutom frångått den plan, som befästningskommittén gjorde upp och kostnadsberäkningen sprungit upp, därigenom att det blifvit en helt annan storlek på fästningen, än som från början beräknades, så bör befästningskommittén få vara oskyldig till det.

De uppgifter, som lämnades af den förste talaren, kan jag icke bemöta, emedan de voro hopsamlade både här och där och jag icke är inne på alla de områden han berörde, men jag har velat nämna det, som förestafvade befästningskommitténs utlåtande. Jag vidhåller, att det var med öppna ögon och fullt själfständigt, som befästnings-

Anslag för
fortsättande
af arbetena å
fästningen
vid Boden.
(Forts.)

kommittén afgaf sitt yttrande, och då de båda talarne slutat sina anföranden med att uttala en förhoppning, vill äfven jag uttala en dylik, och det är, att den blifvande fästningen färdig måtte lika lätt kunna uthärda fiendens anfall, som den ofullbordade fästningen segerrikt uthärdar anfällen från hallandsbänken.

Hans excellens herr statsministern Boström: Det kan icke förvåna, om jag ber att få yttra några ord äfven i denna fråga.

Den förste talaren började sitt anförande med att återgifva de ord, som jag yttrade i Andra Kammaren, när Bodenfästningen beslöts. Jag är fortfarande af samma mening. Jag hyser den öfvertygelsen, att Bodens fästning är ytterst viktig för Norrlands och följlaktligen äfven för Sveriges försvar. Det är ju visserligen sant, att jag såsom lekman icke kan stödja denna uppfattning på egen erfarenhet, men jag anser mig fullt berättigad att på grund af de uttalanden, som gjordes, och den utredning, som förelåg, då frågan behandlades i Riksdagen, hysa den uppfattningen, och den uppfattningen har jag kvar den dag i dag är. Jag beklagar lika mycket som någon annan — och kanske det känns tyngst, när man från denna plats får göra det erkännandet och den förklaringen — jag beklagar, säger jag, lika mycket som någon annan det öfverskridande af kostnaderna, som har visat sig nödvändigt, men jag tror, att det är bättre att säga hela sanningen än att försöka draga ut på längden, och jag tror — åtminstone har jag bedt om att hela sanningen skulle sägas — att hela kostnaden blifvit beräknad så noggrant, som nu kunnat ske. Jag skulle beklaga, om Riksdagen i en känsla af missmod skulle göra om intet ett företag, som man har allt skäl antaga är nödvändigt för landets försvar. Jag tror icke, att så skall komma att ske.

Det är med en viss tvekan jag nu vänder mig mot några yttranden, som framkommo från den förste talaren. Vi hafva fått höra, att i den förra befästningskommittén man ej insatt olika tänkande; att motsatta meningar blifvit tystade; och att, om en ny befästningskommitté tillsättes, den bör tillsättas så, att en allsidig pröfning kommer att äga rum; att officerskårerna icke låta sig föras bakom ljuset m. fl. slika saker. Jag vet icke, om jag gör rätt eller icke, när jag yttrar mig därom, men det är dock hårdt att nödgas stå och höra på dylikt, om det också kommer från en person, som själf förklarar sig vara den obetydligaste af de obetydliga. Fullt förvissad, att kammaren icke tror på det berättigade i de fällda yttrandena, skall jag nöja mig med hvad jag sagt.

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, biföll kammaren hvad utskottet i förliggande moment hemställt.

Punkten 33.

Kungl. Maj:t hade i punkten 31 af förevarande hufvudtitel

föreslagit Riksdagen dels att till uppförande af nya byggnader för armén bevilja ytterligare 19,700,000 kronor samt däraf å extra stat för år 1906 för påbörjandet af nya kasernetablissemang till Lifregementets grenadjärer, Första och Andra lifgrenadjärregementena, Västgöta regemente, Upplands infanteriregemente, Skaraborgs, Södermanlands, Kronobergs, Jönköpings, Älfsborgs, Bohusläns, Kalmar och Värmlands regementen samt Norra och Södra skånska infanteriregementena anvisa 4,400,000 kronor, dels ock att utaf den vid 1904 års riksdag under ofvan angifna anslagstitel beviljade summan, 6,800,000 kronor, likaledes å extra stat för år 1906 anvisa 2,100,000 kronor.

I sammanhang härmed hade utskottet förehaft till behandling en inom Andra Kammaren väckt motion (n:o 123), hvori herr *O. A. Ericsson* i Ofvanmyra med flere föreslagit, att Riksdagen, med afslag å Kungl. Maj:ts förevarande framställning angående anslag till och anvisande af medel för nya byggnader för armén, ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa och för Riksdagen framlägga utredning, huruvida ej några af de nya kasernetablissemangen för det icke garnisonerade infanteriet kunde uppföras å de nuvarande öfningsplatserna.

Mom. a).

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. b).

Utskottet hade i nu föredragna moment på angifna grunder hemställt, att Riksdagen, med afslag å Kungl. Maj:ts förslag om ytterligare anslag till uppförande af nya byggnader för armén och i anledning af herr Ericssons ifrågavarande motion, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa och för Riksdagen framlägga utredning, huruvida ej några af de nya kasernetablissemangen för det icke garnisonerade infanteriet må kunna uppföras å de nuvarande öfningsplatserna.

Vid momentet hade afgifvits reservation af herrar *H. P. P. Tamm, E. Fränckel, F. E. Pettersson, K. A. Bohnstedt*, friherre *J. T. Gripenstedt*, greve *C. O. Taube*, friherre *N. A. H. Palmstierna*, greve *K. A. Posse*, greve *Ph. Klingspor*, *C. J. G. Swartz*, friherre *C. H. Falkenberg* och friherre *J. G. Beck-Friis*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa,

b) att Riksdagen, i anledning af Kungl. Maj:ts förevarande framställning samt med afslag å herr Ericssons m. fl. ofvannämnda motion, måtte till uppförande af nya byggnader för armén bevilja ytterligare 19,700,000 kronor samt däraf å extra stat för år 1906, för påbörjandet af nya kasernetablissemang till Lifregementets grenadjärer, Första och Andra Lifgrenadjärregementena, Västgöta regemente,

Anslag för uppförande af nya byggnader för armén.

*Anslag för
uppförande
af nya
byggnader
för armén.*

Upplands infanteriregemente, Skaraborgs, Södermanlands, Kronobergs, Jönköpings, Älfsborgs, Bohusläns, Kalmar och Värmlands regementen samt Norra och Södra och skånska infanteriregementena, anvisa 4,400,000 kronor.

(Forts.)

Friherre Palmstierna: Mot denna punkt hafva samtliga ledamöterna inom statsutskottet från Första Kammaren reserverat sig, och anhåller jag att få yrka bifall till deras reservation.

Utskottet har i denna punkt på sidan 140 hemställt om afslag å Kungl. Maj:ts proposition i fråga om anslag till kasernbyggnader samt att det skulle begäras en utredning, om icke några af de ifrågasatta kasernerna kunde uppföras på landsbygden, på öfningsplatserna. Det är en gammal fråga, som kommer fram hvarje gång, som det begäres anslag till dylika kaserner för infanteriet. Frågan gäller, hvem som skall bestämma platsen för kasernerna, om det skall vara Kungl. Maj:t eller Riksdagen. Efter vår uppfattning bör det vara Kungl. Maj:t, som bestämmer platsen för kasernerna. Man vet sedan de gamla järnvägsstriderna, huru svårt det är att bestämma om dylika detaljer i Riksdagen. Där förekomma olika ortintressen, som influera på besluten, och därför har man ansett, att detta bör öfverlämnas åt Kungl. Maj:t. Denna uppfattning, som flera gånger blifvit af utskottet uttalad, har också flera gånger blifvit af Riksdagen gillad. Olägenheterna af att lägga stora kasernetablissemang på landet torde jag icke behöfva här framhålla. Jag vill endast söka bemöta ett skäl, som ofta anföres för ett förläggande till landet. Det talas om att truppens moralitet skulle vara bättre på landet än i stad. Jag tror, att förhållandet är motsatt. Nu för tiden läggas kasernerna ett stycke utanför städerna, så att truppen icke har direkt gemenskap med folket annat än när manskap är permitteradt, och när de äro permitterade, kan det visserligen hända, att de kunde hitta på något bättre än hvad de göra, men på landet äro de ovillkorligen omgifna af en rad nöjesetablissemang af den ena eller andra genren, som söka förtjäna på truppen. Och på landet finnes det icke gas och icke polis, och det är svårt för befälet att hålla reda på truppen. Ur moralisk synpunkt är det därför fördelaktigare, att kaseru-etablissemangen ligga i stad, och det blir naturligtvis icke billigare att bygga kasernetablissemang på landet än i stad. De baracker, som finnas på mötesfälten, äro alldeles omöjliga att använda såväl under vintermånaderna som under höstöfningsarna till den 10 oktober. De äro mörka, fuktiga och kalla. Däremot — utan att jag vet hvad Kungl. Maj:t i det fallet tänker — föreställer jag mig, att en hel del af de gamla, stora öfningsfälten Ljungbyhed, Refvinge, Axvall och Skillingaryd komma fortfarande att användas under sommaren till skjut- och fältöfningar, och då kunna de nuvarande barackerna vara till stor nytta.

Uppå dessa i korthet anförda skäl tillåter jag mig yrka bifall till den här afgifna reservationen.

Herr Jonsson: Tvifvelaktigt kan det nog vara, om Riksdagen i fråga om kasernbyggnaderna borde i hvarje fall bestämma platsen för förläggandet, men jag tviflar lika mycket på att det är lämpligt för Riksdagen att utan hvarje föreskrift lämna bestämmanderätten i Kungl. Maj:ts hand, och detta tvifvel beror på åtskilliga omständigheter, som jag här skall be att något få redogöra för.

*Anslag för
uppförande
af nya
byggnader
för armén.
(Forts.)*

När 1902 års Riksdag antog den nya härordningen, var det fråga om förläggning af regementen liksom nu. Det gällde t. ex. att för 2. Svea artilleriregemente välja mellan två föreslagna platser, den ena var Uppsala, den andra Gäfle. Vederbörande militära myndigheter afstyrkte mycket bestämdt Gäfles lämplighet såsom förläggningsplats på den grund, att det låg så nära kusten, att det icke tryggade mobiliseringen eller kunde skydda förråden under vissa eventualiteter, och på den grunden blef Uppsala bestämdt såsom plats för 2. Svea artilleriregemente.

Jag skall nu framdraga ett annat exempel, som visar huru fast det militära omdömet kan vara, när det gäller att ur militär synpunkt skärskåda den ena eller andra platsens lämplighet. Det har under fjolåret varit fråga om förläggning af de norrländska regementena. Hälsinge regemente har såsom bekant hitills haft sin plats på Mohed. Det var åtskilliga andra platser föreslagna, kanske bättre belägna än Mohed, däribland vill jag nämna Bollnäs. Men då slog Kungl. Maj:t fast Gefle såsom lämpligt. Då hade dessa farhågor för mobiliseringen och förråden totalt fallit bort. Då var det endast hänsynen till officerarnes bekvämlighet och bästa samt barnens skolgång, som fick vara afgörande.

Ungefär på samma sätt skulle man kunna säga, är det beträffande Västerbottens regementes förläggning. Där gällde valet mellan Vännäs och Umeå. Såsom herrarne veta, blef Umeå bestämdt till plats för samma regemente. Vännäs ligger åtskilliga mil in i landet, och denna fara för strandhugg och öfverrumpling, som förefinnes vid Umeå, finnes således icke vid Vännäs, men lika fullt blef det Umeå, som skulle vara den lämpliga platsen. När man sammanställer dessa exempel med det föredrag kammarens ledamöter nyligen hört, hvori det framhölls, att Bodens förläggning har i hög grad bestämts däraf, att det skulle trygga mobiliseringen för Norrbottens regemente, därför att det låg långt från kusten, så att landstigning och öfverrumpling skulle vara omöjliga, då tror jag, att utskottet hade handlat välbetänkt, om det hade lämnat någon föreskrift om huru regementena borde förläggas, åtminstone så att platserna icke blifva sådana, att de lätt kunna blifva utsatta för öfverrumplingsförsök, som kunna vara till fara både för mobiliseringen och för förråden, sedan mobilisering skett.

Jag vill också nämna, att, då frågan om kaserner för de norrländska regementena i fjol föredrogs i denna kammare mellan kl. 4 och 5 på e. m., jag då hade för afsikt att afgifva ett yttrande ungefär lika med det, jag nu hållit, men på det kammaren icke

*Anslag för
uppförande
af nya
byggnader
för armén.*

(Forts.)

skulle behöfva sammanträda på kvällen, afstod jag, efter framställd önskan, från att yttra mig, och det har jag velat begagna tillfället att nu framföra till kammaren.

Friherre Palmstierna: Jag skall be att få tillägga en sak till hvad jag anförde nyss, och det är, att det med dessa kaserner är synnerligen brådt, därför att 1909 i februari månad skola rekryterna vara i kasernerna, och därför är det ännu svårare vid detta än vid andra tillfällen att begära utredning och uppskof på ett år.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande föreliggande moment annat yrkande ej förekommit, än att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle antaga det förslag, som innefattades i mom. b) af den utaf herr H. P. P. Tamm m. fl. vid punkten 33 afgifna reservation.

Sedermere gjordes propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande moment hemställt samt vidare på godkännande af berörda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

Punkterna 34—41.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 42.

Lades till handlingarna.

Punkterna 43—45.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning af sammansatta stats- och lagutskottets den 18 och 21 i denna månad bordlagda utlåtande, n:o 4, i anledning af väckta motioner om ändringar i stadgan angående skjutsväsendet, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna handling.

Protokoll, hållet inför statsrådet och chefen för kungl. justitiedepartementet den 22 mars 1905.

Fullmakt hade inkommit, utvisande att vid riksdagsmannaval, som den 20 mars 1905 förrättats af Värmlands läns landsting,

bruksägaren *Albert Bergström* å Bosjön blifvit utsedd att för en tid af nio år från nämnda dag vara ledamot af Riksdagens Första Kammare.

Vid den granskning af fullmakten, som företogs inför statsrådet och chefen för kungl. justitiedepartementet samt vidare af vederbörande fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, förekom mot fullmakten icke någon anmärkning; och skulle öfver hvad sålunda förekommit protokoll meddelas Första Kammaren, hvarjämte fullmakten skulle till kammaren öfverlämnas.

In fidem
Edv. Petrén.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den under sammanträdet aflämnade kungl. propositionen.

Upplästes och godkändes Riksdagens kanslis förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 38, till Konungen, angående val af deputerade att jämlikt § 54 regeringsformen och § 50 riksdagsordningen med Konungen öfverlägga.

Anmälades och bordlades
lagutskottets utlåtanden:

n:o 36, i anledning af väckt motion angående revision af kyrkolagen m. m.;

n:o 37, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående internering af alkoholister;

n:o 38, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om utförande och nyttjande af elektrisk anläggning för telegrafering eller telefonering utan tråd;

n:o 39, i anledning af väckt motion om ändring af 61 § i förordningen om landsting;

n:o 40, i anledning af väckt motion angående fördelningen emellan de olika landstingsområdena af skogsvårdsavgifterna i riket; och

n:o 41, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af vissa paragrafer i förordningen om landsting den 21 mars 1862.

Friherre Tamm erhöll på begäran ordet och yttrade: När för någon tid sedan kammaren fick underrättelse om den värdefulla gåfva, som nu blifvit öfverlämnad att pryda kammarens samtalsrum, framförde visserligen kammaren sina tacksägelse till gifvaren. Men sedan därefter konstverken blifvit uppsatta, syntes mig vid deras

Om anbringande af viss inskription å taflor i Första Kammarens klubbtrum.

*Om anbrin-
ande af viss
inskriftion å
taflor i Första
Kammarens
klubbrum.*

åskådande, att där fattas något, som bör tillkomma, hvarför jag tillåter mig att nu väcka följande motion.

(Forts.)

Härpå uppläste friherre *Tamm* ifrågavarande motion, så lydande:

Undertecknad tillåter sig härmed vördsamt hemställa, att Första Kammaren måtte såsom ett uttryck af kammarens tacksamhet för den gåfva af konstverk, som nu pryda dess samlingsrum, besluta, att å hvarje tafla fästes en inskriftion så lydande: »Gåfva af P. Em. Lithander».

Därefter yttrade friherre *Tamm*: Då detta är ett ärende, som kammaren enligt sin arbetsordning kan företaga till afgörande genast, hemställer jag hos herr grefven och talmannen om framställning därom, att kammaren nu behagade besluta bifall till den af mig väckta motionen.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Herr af *Ekenstam* afgaf en af honom och herr *Björlin* undertecknad motion, n:o 41, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående försäljning af brännvin.

Denna motion blef på begäran bordlagd.

Justerades sex protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle sättas främst på föredragningslistan till nästa sammanträde;

hvarjämte, likaledes på hemställan af herr talmannen, kammaren medgaf, att de anslag, som utfärdats till nu pågående sammanträdes fortsättande på aftenen, finge nedtagas.

Kammaren åtskildes kl. 3,17 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.
